

Leeuw, Mr. A.S. de

Het Communisme

www.MinisterieVanPropaganda.org

H. Klooster
11 *1936*
Ges. Hammen €10,-

MR. A. S. DE LEEUW

HET COMMUNISME

1936

UITGEVERIJ „PEGASUS" - AMSTERDAM-Z.

INLEIDING.

Dit boekje is de omwerking van een bijdrage, die de schrijver geleverd heeft tot het verzamelwerk „Waar gaan wij heen?“¹⁾ dat in het jaar 1934 verschenen is. Bij de behandeling van het communisme stonden daarbij twee gedachten voorop. Ten eerste, dat het communisme opgevat moet worden als een historische beweging, in verleden, heden en toekomst, en dus niet als een eens-voor-al vastgesteld dogma. Ten tweede, dat theorie en praktijk van het communisme onderling ten nauwste verbonden zijn en elkander beïnvloeden, zodat een schildering van het communisme zowel aan het een als aan het ander gewijd moet zijn.

De tijd, die sinds het eerste ontwerp verlopen is, heeft hoogst belangrijke historische ervaringen gebracht, hij heeft onze inzichten aangevuld en in sommige opzichten gewijzigd. Internationaal trok het Zevende Wereldcongres van de Communistische Internationale in de zomer van 1935 uit deze nieuwe ervaring de slotsom, zoals de Communistische Partij van Nederland het op haar gebied deed, in het congres in de Kerstdagen van dat jaar. Er is dus, dunkt ons, geen verontschuldiging voor nodig, indien de lezer in dit boekje sommige onderwerpen van politieke aard op andere* wijze behandeld vindt, dan in de uitgave van 1934.

De opgave van dit werkje maakte het noodzakelijk, ook de theoretische grondgedachten van het moderne communisme te schetsen. Liever dan een altijd vervlakkende popularisering, is hier de weg gevolgd, de stichters van het Marxisme zelf aan het woord te laten, in hun formuleringen aangaande de dialectiek, het historisch materialisme enz., die niemand

^{x)} „Waar gaan wij heen?“ „Kapitalisme“ Dr. R. van Genechten. „Socialisme“ Prof. Dr. J. Tinbergen. „Communisme“ Mr. A. S. de Leeuw. „Fascisme“ Dr. E. Verviers. H. Meulenhoff, Amsterdam.

verbeteren kan. Het mag waar zijn, dat het eerste hoofdstuk hierdoor ietwat moeilijk te lezen is; maar de aandachtige lezer, die er nog eens op terugkomt, zal er ook meer aan hebben; en de volgende hoofdstukken zijn gemakkelijker te volgen. Ter aanvulling van onze zeer beknopte behandeling van deze onderwerpen zij verwezen naar de werkjes van Verborg in deze serie ²⁾).

Ik heb een nieuw hoofdstuk) toegevoegd, over de communistische taktiek. Het onderwerp kan daarin natuurlijk niet in zijn volle omvang behandeld worden. Getracht is, een indruk te geven van de aard van deze taktiek, aan de hand van één actueel voorbeeld, namelijk het „Plan van de Arbeid" van S.D.A.P. en N.V.V., en de houding der C.P.N. ten opzichte van dat plan.

Februari 1936. ³⁾

³⁾ O. Verborg, „Hot historische Materialisme" „Pegasus" 1935.
„ „De wereldbeschouwing van het communisme — het dialektisch materialisme" „Pegasus" 1935.

I. Het marxisme en zijn ontwikkeling

Marx en Engels.

De stichters van het moderne communisme, als beweging en wereldbeschouwing, zijn Karl Marx en Friedrich Engels. In de periode van de opbloei van het kapitalisme legden zij de grondslag van de organisatie, en ontwierpen zij het program, die bestemd waren, het kapitalisme te bestrijden en te overwinnen. Gewapend met alle veroveringen van de wetenschap en de kuituur, vonden zij in de arbeidersklasse, haar strijd en organisaties de kracht, die alleen in staat was, aan de maatschappij van klasse-tegenstellingen en uitbuiting een einde te maken en het socialisme op te bouwen.

De jonge jurist Karl Marx had met vurige ijver de groote Deutsche en Grieksche filosofen bestudeerd, in het bijzonder het systeem en de dialektiek van Hegel, den kort geleden gestorvene, om wiens nalatenschap de verdedigers van de feudale jonker-heerschappij in Pruisen en de radikale intelektueelen, vertegenwoordigers van de belangen der nog zwakke Deutsche bourgeoisie worstelden. Als journalist nam Marx zijn plaats in te midden van de uiterst-linksche burgerlijke oppositie. In de politieke strijd van de jaren '40 tegen de Pruisische monarchie en de Berlijnsche censuur leerde hij voor het eerst de ekonomische verhoudingen als de grondslag van het maatschappelijke leven kennen; hij nam het op voor de noodlijdende boeren uit het Rijnland en de Eiffel, en hield zich bezig met de systemen van de Fransche „utopische" socialisten, die toen aan de overkant van de Rijn hun eerste zwakke echo vonden.

Friedrich Engels was een fabrikantenzoon, die van zijn jeugd met de grimmige realiteit van de jonge industrie van het Roergebied in aanraking was gekomen. Ook hij wijdde zich, als zoovele jonge intelektueelen van die jaren, aan de filosofie, sloot zich aan bij de „linkerzijde" van de school van Hegel, en schreef zijn satirische brochures tegen de phi- losooph Schelling, zijn goedgeluimde hekeldichten tegen de verdedigers van hot geloof en het ancien régime. In Engeland leerde hij de machine-industrie van Manchester, de vrucht

van de „industriële revolutie“ kennen en de diepe ellende van het nog hulpeloze fabrieksproletariaat, maar ook verdiepte hij zich in de „klassieke“ economie, die toen nog in haar beste vertegenwoordigers, de waarheid durfde zeggen over het kapitalistische stelsel en zijn onverzoenlijke klassetegenstellingen; en hij nam deel aan de arbeiders-beweging, die met elementaire kracht in verzet kwam tegen een on-menschelijke uitbuiting, en leerde het Chartisme, de eerste vakverenigingen en het socialisme van Robert Owen kennen.

De radikale oppositie in Pruisen werd monddood gemaakt; Marx vertrok in 1843 naar Frankrijk, om buiten het bereik van de censor zijn litteraire strijd voort te zetten. Hier studeerde hij de geschiedenis van de groote klassenstrijd, die de Franse Revolutie was, de Fransche materialistische denkers van de 18e eeuw, de socialisten van Babeuf tot Fourier; Proudhon, de voorganger van het anarchisme, de kommunistische sekten en de strijd van het Fransche proletariaat. In Parijs ontmoette hij in 1844 Engels, en deze ontmoeting werd tot een levenslange vriendenbond en een onverbreekelijke arbeidsgemeenschap.

Een nieuwe revolutie tegen de feodale machten lag in de lucht; de beide vrienden wijdden zich tegelijk aan een grondige kritiek van de filosofen uit de school van Hegel, aan de formuleering van hun eigen levensbeschouwing, en aan de opbouw van de eerste internationale bond van revolutionaire arbeiders. In Frankrijk, in Duitschland, België, Zwitserland en Engeland vonden zij het contact met de verenigingen van handwerkerslieden en arbeiders, die zich in September 1847 tot de „Bond van Kommunisten“ zouden aaneensluiten; in groote historisch-philosophische onderzoekingen rekenden zij af met het idealisme in de wijsbegeerte en de geschiedenis, en legden zij de grondslagen voor het „historische materialisme“, dat hun levensbeschouwing was en bleef. In die jaren kwam, in hoofdlijnen, de Marxistische opvatting van de geschiedenis en de economie tot stand, en in direkt verband daarmee het program voor de internationale arbeiderspartij, waarvan zij al spoedig de leiders en organisators werden. Want voor Marx en Engels was de theoretische arbeid altijd ten nauwste verbonden met de deelneming aan de praktische strijd.

Het was de filosoof Ludwig Feuerbach, die hen op weg hielp; spoedig echter kritiseerden zij de eenzijdigheid en de inkonsekventie van zijn materialisme, zooals zij ook de voor- 6

loopers van het anarchisme Stimer en Proudhon hekelden, en de „linksche" Hegelianen, die hun „philosophische" *fraseologie* in de plaats wilden stellen van alle levende beweging en werkelijkheid. Engels gaf in zijn „Toestand der arbeidende klassen in Engeland" de onovertroffen, tegelijk objectieve en hartstochtelijke beschrijving van de kapitalistische uitbuiting en het proletarische verzet bij het ontstaan van de groote industrie. Marx teekende in zijn economische voordrachten voor de Duitsche arbeiders te Brussel de eerste schets voor „Het Kapitaal." Aan de vooravond van de Februari-revolutie werkten zij, in opdracht van de „Bond van Communisten," het program uit, dat onder de naam van het „Communistische Manifest" onsterfelijk geworden is. De grondslag was op ieder gebied gelegd.

Het Marxisme als wereldbeschouwing.

Wat is dit „Marxisme," dat in de Europeesche revoluties van het jaar 1848 voor het eerst op de proef werd gesteld, en dat sindsdien meer en meer het politiek leven beheerscht heeft?

Het Marxisme is wereldbeschouwing, filosofie; het is niet alleen politiek of economie. Hoe zou ook de politiek van een wereldpartij, hoe zou een historische en economische wetenschap mogelijk zijn, die niet wortelden in een bepaalde wereldbeschouwing? De filosofie van het Marxisme is materialisme. Alleen moet men hierbij niet denken aan de karikatuur, die de leerboeken, geschreven door tegenstanders, gewoonlijk van het materialisme maken. Het is niet moeilijk, het materialisme te „weerleggen," als men voor deze operatie uitsluitend de zwakste, oppervlakkigste, en minst oorspronkelijke materialisten uitkiest. Voor Marx en Engels was het materialisme een rijke, sinds duizenden jaren in vele vormen zich ontwikkelende wereldbeschouwing, die zich vernieuwde met de ontwikkeling van maatschappij en wetenschap. Zij bestudeerden deze materialistische denkers, van Democritus en Lucretius tot Feuerbach, kritiseerden hen, en beschouwden **het historische** materialisme tegelijk als de erfgenaam van een groote traditie, en als een nieuwe etappe in haar ontwikkeling. Ludwig Feuerbach was een leermeester, dien zij spoedig achter zich lieten; voor Büchner en Vogt (het gemakkelijke doelwit van alle vijanden van het materialisme) hadden zij slechts geringschatting.

De grondgedachte van het materialisme was voor hen: de waarneembare wereld; ruimte en tijd, natuur en menschen- maatschappij en hun wetmatigheid bestaan opjektief, ook onafhankelijk van het waarnemende bewustzijn. De mensche- lijke waarneming en het menschelijk denken, getoetst aan de praktische aktiviteit, geven in hun historische ontwikkeling, een steeds juister en veelzijdiger beeld van deze objektieve werkelijkheid. De eeuwig bestaande en in zich zelf zijn grond vindende natuur heeft geen schepper van noode, geen godheid en ook geen „absolute idee*“, om te ontstaan. Voor Marx en Engels was de natuur tegenover de geest het oorspronkelijke. De geest, het bewustzijn, was voor hen het hoogste produkt van de materie en in zijn ontstaan aan bepaalde vormen van de materie gebonden. Het is duidelijk, dat dit materialisme niet vereenigbaar is met de godsdienstige wereldbeschouwing, die Marx en Engels altijd bestreden hebben, noch met de idealistische filosofie in haar verschillende vormen.

Marx en Engels waren tegenstanders van het eenzijdige mechanische materialisme, dat in de 18e en ook in de 19e eeuw vele aanhangers vond, vooral onder de beoefenaars van de natuur-wetenschappen. Voor hen bestond de materieel© wereld objektief, in haar volle rijkdom van kleuren, vormen en eigenschappen, wier eenheid bestaat in hun „ma- terialiteit.“ (Engels). Zij dachten er niet aan, de kwalitatieve verschillen te ontkennen, of deze tot zuiver kwantitatieve (mechanische of mathematische) grootheden „terug te brengen.“ Zij ontkenden evenmin de eigen aard van het bewustzijn, dat zij beschouwden als een eigenschap van sommige levende wezens, en dus als een produkt van de hoogste ontwikkeling van de materie.¹⁾

In zijn „Natuurphilosophie“ schrijft Engels over „de woede, om alles tot mechanische beweging terug te brengenwaarmee niet bedoeld is te zeggen, dat niet elke der hogere bewegingsvormen steeds noodzakelijk met een werkelijke mechanische (uiterlijk of moleculaire) beweging verbonden mag zijn, juist als de hogere vormen van beweging tegelijk ook andere produceeren, chemische actie niet zonder verandering van temperatuur en electriciteit, organisch leven niet zonder mechanische, moleculaire, chemische, thermische, electriche enz. veranderingen mogelijk is. Maar het aanwezig zijn van deze neven vormen put het wezen van wat telkens de hoofdvorm is niet uit. Wij zullen het denken zeker eens experimenteel tot moleculaire en chemische bewegingen in de hersenen“ terug brengen“, maar is daarmee het wezen van het denken uitgeput?“

(Marx-Engels Archiv, II. bl. 168).

De Dialektiek.

Het materialisme van Marx en Engels is dialektisch.

De groote grondgedachte van de dialektiek is volgens Engels, dat de wereld niet als een kompleks van gereede dingen is op te vatten, maar als een kompleks van processen, waarin de schijnbaar stabiele dingen, niet minder dan hun gedachtenbeelden in ons hoofd, de begrippen, een ononderbroken verandering van worden en vergaan doormaken waarbij, bij alle schijnbare toevalligheid en ondanks alle tijdelijke teruggang, tenslotte een voortschrijdende ontwikkeling zich doorzet.

Zoo is de geheele beweging van de natuur tot dit onophoudelijke proces van de verandering van de eene vorm in de andere terug te brengen. „Gaaf men hiervan uit, dan is het voor goed gedaan met de eisch van definitieve oplossingen en eeuwige waarheden, men is zich steeds bewust van de noodzakelijke beperktheid van alle verkregen kennis, van haar afhankelijkheid van de omstandigheden, waaronder zij gewonnen werd, maar men laat zich ook niet meer imponeren door de, voor de nog steeds gebruikelijke oude metafysisch onoverwinnelijke tegenstellingen van waar en onwaar, goed en slecht, identiek en verschillend, noodzakelijk en toevallig; men weet, dat deze tegenstellingen slechts relatieve geldigheid bezitten, dat het nu als waar gekende zijn verborgen, later naar voren tredende onware kant heelt, evenzeer als het nu als onwaar gekende zijn ware kant, waardoor het vroeger als waar kon gelden; dat het voor noodzakelijk uitgegevens is samengesteld uit louter toevalligheden en het zoogenaamd toevallige de vorm is, waarachter de noodzakelijkheid zich verbergt — en zoo voort/ (Engels „Ludwig Feuerbach und der Ausgang der klassischen deutschen Philosophie,“ Berlijn 1927, blz. 52).

Deze dialektische methode, die even ver verwijderd is van dogmatisme als van skepticisme, is de leidraad voor theorie en praktijk van het Marxisme op elk gebied geworden.

Marx en Engels waren geen volgelingen van Hegel, zoo min van zijn filosofische systeem als van zijn methode. Hoeveel zij van Hegels dialektiek ook geleerd hebben, en hoe hoog zij den grooten denker ook stelden, toch is de Marxistische dialektiek met de zijne niet identiek. Marx en Engels hebben de dialektiek van Hegel geheel en al omgewerkt, „van het hoofd op de voeten gesteld.“

De nadruk, die zij legden op de menselijke aktiviteit behoort tot het wezen van het Marxisme. Het Marxistische materialisme is niet aanschouwelijk, passief, maar actief, handelend. Het Marxisme is objektief in zijn beoordeling der dingen, en daarom kiest het partij. Marx heeft het in 1845 reeds uitgesproken in zijn stellingen over Feuerbach:

„Het hoofdgebrek van alle materialisme tot nu toe — met inbegrip van dat van Feuerbach — is, dat het onderwerp, de werkelijkheid, zinnelijkheid, slechts in de vormen van het objekt of de aanschouwing wordt gevat; niet echter als menselijke zinnelijke werkzaamheid, p r a k t i j k, niet subjektief. Zoo geschiedde het, dat de a k- tieve zijde, in tegenstelling tot het materialisme door het idealisme ontwikkeld werd — doch slechts abstrakt, omdat het idealisme natuurlijk de werkelijke, zinnelijke werkzaamheid als zoodanig niet kent.... De filosofen hebben de wereld slechts verschillend u i t g e l e g d, doch het komt er op aan, haar te veranderen."

Zoo is de Marxistische dialektiek in wezen revolutionair; gelijk Marx het uitdrukte: „De dialektiek sluit in het positieve begrijpen van het bestaande tegelijk ook het begrijpen van zijn negatie, van zijn noodzakelijke ondergang in, zij vat iedere geworden vorm op in het vlieden van de beweging, dus ook naar zijn vergankelijke zijde, laat zich door niets imponeeren, is naar haar wezen kritisch en revolutionair." (Voorwoord bij de 2e editie van „Das Kapital" 1873). Daarom is deze Marxistische methode een wapen in de revolutionaire strijd van de arbeidersklasse.

Het historische materialisme.

Het materialisme van Marx en Engels is „historisch." Dat wil zeggen, dat zij hun filosofische opvattingen toepasten op de menschen-maatschappij in haar ontwikkeling. Daarmee vooral betraden zij een nieuw terrein. De vroegere materialisten, ook Feuerbach, hadden hun materialisme aan de ingang van de geschiedenis afgelegd, zij waren in hun beschouwingen over maatschappij en historie idealisten, en wel tamelijk oppervlakkige. Het was nog nooit beproefd, de materialistische wereldbeschouwing konsekvent op de geschiedenis toe te passen, met benutting van alle resultaten, die het onderzoek van de groote burgerlijke historici, ekonomen en filosofen had opgeleverd. De slotsom, waartoe Marx en **f0**

Engels kwamen, formuleerde de eerste op klassieke wijze in de woorden: „In de maatschappelijke produktie van hun leven begeven de menschen zich in bepaalde, noodzakelijke, van hun wil onafhankelijke verhoudingen, produktieverhoudingen, die overeen komen met een bepaalde trap van ontwikkeling van hun materiele produktiekrachten. Het geheel van deze produktieverhoudingen vormt de economische structuur van de maatschappij, de reële grondslag, waarop zich een juridische en politieke bovenbouw verheft, en waaraan bepaalde maatschappelijke bewustzijnsvormen beantwoorden. De produktie van het materiele leven bepaalt het sociale, politieke en geestelijke levensproces in het algemeen. Het is niet het bewustzijn van de menschen, dat hun zijn, maar omgekeerd hun maatschappelijke zijn, dat hun bewustzijn bepaalt. Op een bepaalde trap van hun ontwikkeling geraken de materiele produktiekrachten van de maatschappij in tegenstrijd met de aanwezige produktieverhoudingen, of wat slechts een juridische uitdrukking daarvoor is, met de eigendomsverhoudingen, waarbinnen zij zich tot nog-toe bewogen hadden. Uit ontwikkelingsvormen van de produktiekrachten slaan deze verhoudingen om in kluisters daarvan. Er treedt dan een periode van sociale revolutie in. Met de verandering van de economische grondslagen wentelt zich de geheele geweldige bovenbouw langzamer of sneller om. Bij de beschouwing van zulke omwentelingen moet men altijd onderscheiden tusschen de materiele, natuurwetenschappelijk getrouw te konstateeren omwenteling in de economische produktievoorwaarden, en de juridische, politieke, religieuse, artistieke of filosofische — in het kort, ideologische vormen, waarin de menschen zich van dit konflikt bewust worden en het uitvechten. Zoo min men dat, wat een individu is, beoordeelt naar datgene, wat het van zichzelf denkt, evenmin kan men zulk een omwentelingsperiode beoordeelen naar haar bewustzijn, maar men moet veeleer dit bewustzijn verklaren uit de tegenstrijdigheden van het materiele leven, uit het aanwezige konflikt tusschen de maatschappelijke produktiekrachten en de produktieverhoudingen. Een maatschappij-formatie gaat nooit onder, voor alle produktiekrachten ontwikkeld zijn, waarvoor zij ver genoeg is, en nieuwe hoogere produktiekrachten komen nooit in hun plaats, voor de materiele bestaansvoorwaarden daarvan in de schoot van de oude maatschappij zijn uitbroed. Daardoor stelt de menschheid zich altijd slechts opgaben, die zij

volbrengen kan, want nauwkeuriger bekeken zal het steeds blijken, dat de taak zelf slechts ontspringt, waar de materiele voorwaarden voor haar volbrenging reeds voorhanden zijn, of tenminste in het wordingsproces begrepen zijn. In groote omtrekken kunnen de Aziatische, de antieke, feudale en de modern-burgerlijke produktiewijzen als voortschrijdende tijdperken van de economische formatie der maatschappij worden aangeduid. De burgerlijke produktie- ver- houdingen zijn de laatste antagonistische (op tegenstellingen berustende) vorm van het maatschappelijke produktieproces, niet in de zin van individueels tegenstellingen, maar van een tegenstelling, die uit de maatschappelijke levensvoorwaarden der individuen voortspruit; maar de in de schoot van de burgerlijke maatschappij zich ontwikkelende produktiekrachten scheppen tegelijk de materieels voorwaarden tot de opheffing van dit antagonisme. Met deze maatschappelijke formatie sluit derhalve de voorgeschiedenis van de mensche- lijke maatschappij af." (Inleiding „Zur Kritik der politischen Oekonomie, 1859).

Deze zinsneden moet men lezen en herlezen; zij bevatten de methode van het Marxisme op elk gebied van het maatschappelijke leven en van de politiek. Was dus het resultaat, waartoe Marx kwam, dat „rechtsverhoudingen en staatsvormen noch uit zich zelf te begrijpen zijn, noch uit de zoogenaamde algemeene ontwikkeling van de menschelijke geest, maar dat zij veeleer in de materiele levensverhoudingen wortelen wier geheel Hegel onder de naam „burgerlijke maatschappij" samen vat" — en dat „de anatomie van de burgerlijke maatschappij in de economie te zoeken is" dan is daarmee ook gezegd, dat de studie van die economische formaties, in de eerste plaats natuurlijk van de mo- dem-burgerlijke maatschappij, de onontbeerlijke voorwaarde voor alle maatschappij-wetenschap en alle praktische politiek is.

De Marxistische economie.

Aan dit onderzoek wijdden Marx en Hegel zich dan ook reeds aan de vooravond van de Februari-revolutie. Hun onderzoek richtte zich niet abstrakt op „de maatschappij" in het algemeen, maar op de verschillende konkrete economische formaties der maatschappij, zooals het feudalistische en het kapitalisme, op het alzijdige onderzoek van de wetten van hun **12**

ontstaan, ontwikkeling en ondergang. Vele jaren later zou Marx het resultaat van zijn economische studies neerleggen in de vier delen van „Het Kapitaal/* een werk van even groote diepzinnigheid als veelzijdigheid, dat de kapitalistische maatschappij in haar wezen en in haar ontwikkeling voor goed heeft geschilderd en ontleed.

De opvatting, die de „menschelijke zinnelijke werkzaamheid" in het middelpunt plaatst, gaat in de ekonomie uit den aard van de zaak uit van de arbeid, de produktie. De „moderne burgerlijke produktiewijze" is warenproduktie, d.w.z. produktie voor de markt, van op zich zelf staande producenten. Produktie en distributie zijn in deze maatschappij niet volgens een plan georganiseerd, doch anarchisch, en schijnbaar aan geen wetten gebonden. In zijn waardeleer zet Marx uiteen, hoe en op welke wijze in deze maatschappij niettemin het maatschappelijk-noodzakelijke zich doorzet, in de produktie en circulatie der waren. Hij toonde aan, hoe reeds bij de eenvoudigste vormen der warenproduktie al die tegenstellingen in de klem aanwezig zijn, die het ontwikkelde kapitalisme kenmerken.

In aansluiting hieraan verklaart hij, hoe uit de warenproduktie het kapitalisme voortkomt. Hij beschrijft, hoe er een klasse ontstaat, die over niets dan haar arbeidskracht de beschikking heeft, doch geen enkel produktiemiddel bezit: het proletariaat. Daartegenover concentreren de produktiemid- delen (grondstoffen, werktuigen, gebouwen enz.) zich bij de klasse der kapitalisten. Om te kunnen leven, is de arbeidersklasse genoodzaakt, haar arbeidskracht aan de kapitalisten te verkoopen. Van het produkt van zijn arbeid ontvangt het proletariaat, in de vorm van arbeidsloon, slechts zooveel, als voor instandhouding en voortplanting van zijn arbeidskracht noodig is. Maar dit is slechts een deel van het arbeidspro- dukt; het overschot, de meerwaarde, wordt door de bezitter van de produktiemiddelen toegeeeigend. Zoo blijkt de kapitalistische maatschappij inderdaad een „antagonistische", op onverzoenlijke klassetegenstellingen berustende maatschappij te zijn, en Marx ontwerpt een onvergefelijk beeld van de uitbuiting van de arbeidersklasse in haar verschillen vormen, en van de noodzakelijk uit deze verhoudingen voortvloeiende klassenstrijd.

Marx onderzoekt verder, volgens welke wetten de kapitalistische maatschappij, eenmaal ontstaan, zich ontwikkelt; hij behandelt, na de produktie, de circulatie van de waren, de

verdeling van de meerwaarde tusschen de verschillende frakties van de uitbuitende klasse (rente, ondernemerswinst, grondrente enz.); hij toont aan, hoe de kapitalistische maatschappij zich noodzakelijk in de kringloop van de conjunctuur bewegen, en daarmee onvermijdelijk tot periodieke crisissen van overproductie vervallen moet. Wij kunnen dit alles hier niet weergeven. Voor ons doel kunnen wij volstaan met aan te halen, hoe Marx de „historische tendenz" van deze kapitalistische produktiewijze, de laatste op klassentegenstellingen berustende maatschappijvorm, schildert en uiteenzet, hoe in de schoot van de kapitalistische maatschappij zelf de „materieele voorwaaiden" (doch geenszins de elementen!) van het socialisme zich ontwikkelen.

„Hand in hand met deze centralisatie of de onteigening van vele kapitalisten door weinige, ontwikkelt zich de kooperatieve vorm van het arbeidsproces op steeds toenemende schaal, de bewuste technische aanwending van de wetenschap, de stelselmatige uitbuiting van de aarde, de verandering van de arbeidsmiddelen in zulke, die slechts gemeenschappelijk aanwendbaar zijn, de economisering van alle produktiemiddelen door hun gebruik als produktiemiddelen van gekombineerde, maatschappelijke arbeid, de opneming van alle volkeren in het net van de wereldmarkt, en daarmee het internationale karakter van het kapitalistische regime. Met het gestaag afnemende aantal kapitaal-magnaten, die alle voordeelen van deze verandering in beslag nemen en monopoliseeren, groeit de massa van de ellende, van de druk, van de knechting, de ontaarding, de uitbuiting, maar ook het verontwaardigde verzet van de steeds aanzwellende en door het mechanisme van de kapitalistische produktiewijze zelf geschoolde, vereenigde en georganiseerde arbeidersklasse. Het kapitaal-monopolie wordt tot de kluister voor de produktiewijze, die met en onder dit monopolie is opgebloeid. De centralisatie van de produktiemiddelen en de vermaatschappelijking van de arbeid bereiken een punt, waarop zij zich niet meer verdragen met hun kapitalistische omhulling. Zij wordt vernietigd. Het uur van het kapitalistische privaateigendom slaat. De onteigenaars worden onteigend." ²⁾

In „Das Kapital" levert Marx op den grondslag van een wetenschappelijk onderzoek het bewijs van de onvermijde-

*) („Das Kapital" Deel I. 1867, Verlag für Literatur und Politik 1932, blx. 803).

lijkheid van het socialisme; het Marxisme maakte het socialisme „van utopie tot wetenschap."

Het kapitalisme bereikt in het tijdperk, waarin wij leven, het eind van de weg, dien Marx in de geciteerde passage aanwijst. Het kapitaals-monopolie is tot een kluister geworden. Wereldoorlog en economische crisis hebben het met verschrikkelijke duidelijkheid bewezen, dat de kapitalistische produktieverhoudingen zich al niet meer verdragen met een verdere alzijdige ontwikkeling van de produktiekrachten, die onder het kapitalisme zijn opgegroeid. En reeds heeft op een zesde deel van de wereld het uur van het kapitalistische pri- vaat-eigendom geslagen, en zijn de onteigenaars onteigend — in de Sowjet-Unie! De feiten van de historische ontwikkeling hebben de woorden van de geniale denker bevestigd; in het licht van de feiten kunnen wij zijn gedachtengang beter en dieper begrijpen.

Marx en Engels als politieke leiders.

Marx en Engels traden in de revoluties van 1848 op als leiders van een partij — de kommunistische partij, waarvoor zij zoo juist in het „Kommunistische Manifest" het monumentale program hadden geschapen. „De geschiedenis van alle maatschappijen tot nu toe is de geschiedenis van klassenstrijden" — dat is hun uitgangspunt; en het eerste hoofdstuk beschrijft de vormen en de ontwikkeling van de klassenstrijd in de kapitalistische maatschappij, om te eindigen met de woorden: „De wezenlijke voorwaarde voor het bestaan en de heerschappij van de bourgeoisie is een opeenhooping van rijkdom in handen van partikulieren, de vorming en vermeerdering van kapitaal; de voorwaarde van het kapitaal is loonarbeid. De loonarbeid berust uitsluitend op de konkur- rentie der arbeiders onderling. De vooruitgang der industrie, welke willooze en weerlooze draagster de bourgeoisie is, vervangt de isoleering der arbeiders door de concurrentie, door hun revolutionaire vereeniging, door de associatie. Met de ontwikkeling van de groote industrie wordt dus aan de bourgeoisie de grond, waarop zij produceert en zich de pro- dukten toeigent, onder de voeten weggetrokken. Zij produceert allereerst haar eigen doodgravers. Haar ondergang en de overwinning het proletariaat zijn even onvermijdelijk." Het tweede hoofdstuk zet uiteen, wat de kommunistische partij is, en waarom de arbeidersklasse haar noodig heeft:

De kommunisten zijn geen afzonderlijke partij tegenover de andere arbeiderspartijen. Zij hebben geen belangen, die van de algemeene belangen van het proletariaat zijn gescheiden. Zij stellen geen bijzondere beginselen op, waarnaar zij de proletarische beweging willen modelleeren.

De kommunisten onderscheiden zich van de overige proletarische partijen slechts, doordat zij eenerzijds in de verschillende nationale strijden der proletariërs de gemeenschappelijke, van de nationaliteit onafhankelijke belangen van het geheele proletariaat naar voren en tot hun recht brengen, en anderzijds, doordat zij op de verschillende trappen van ontwikkeling, die de strijd tusschen bourgeoisie en proletariaat doorloopt, steeds het belang der geheele beweging vertegenwoordigen.

De kommunisten zijn dus praktisch het meest besliste, steeds verder stuwende deel der arbeiderspartijen van alle landen; zij hebben op de overige massa van het proletariaat vóór het theoretisch inzicht in de voorwaarden, de gang en de algemeene resultaten der proletarische beweging/

Hier is de taak van de kommunistische partij reeds omschreven als die van de georganiseerde voorhoede, die geroepen is, aan de geheele strijd van de arbeidersklasse leiding te geven.

Als het naaste doel van deze strijd bepaalt het manifest „de vorming van het proletariaat tot klasse, de omverwerping van de heerschappij der bourgeoisie, de verovering van de politieke macht door het proletariaat/” Als verder liggend doel ontvouwt het dan een program voor de opbouw van het socialisme in de landen, waar het proletariaat de politieke macht veroverd heeft.

Het manifest, legt in het bijzonder de nadruk op de internationale solidariteit der arbeiders; het eindigt met de beroemde woorden: „Proletariërs aller landen, vereenigt ul” — die de Sowjet-Unie zich tot wapenspreuk verkozen heeft.

De kommunistische partij was de partij van het proletariaat — de revoluties van 1848 in Frankrijk, Duitschland, Oostenrijk en andere landen waren burgerlijke revoluties, die zich keerden tegen het feudale absolutisme in Midden-Europa, tegen de bankiers-monarchie in Frankrijk. Maar het was ook de eerste burgerlijk-revolutionaire beweging, waarin deelen van de arbeidersklasse reeds hun eigen, zelfstandige politiek volgden en vochten voor hun eigen, socialistische doeleinden. Marx en Engels namen een actief aandeel aan de revolutie **16**

in Duitsland; als redakteuren van de „Neue Rheinische Zeitung" ondersteunden zij de uiterste linkervleugel van de revolutionaire democratie, terwijl zij tegelijkertijd elke halfheid en elke inkonsekventie van de burgerlijke revolutionairen onverbiddelijk kritiseerden. Zij riepen de arbeidersklasse op, aan de revolutionaire beweging tegen het feuda- lisme een krachtig en leidend aandeel te nemen, in bondgenootschap met de boeren, en haar op zulk een radicale wijze tot het eind toe door te voeren, als de beste voorwaarden zou scheppen om de burgerlijke revolutie tot een socialistische te doen uitgroeien.

De arbeidersklasse leed de nederlaag. De „Bond van Kom- munisten" ging spoedig als organisatie te gronde. Maar de lessen van 1848 konden niet meer teloor gaan.

In 1850 namen Marx en Engels nog aan, dat een nieuwe revolutie in het nabije verschieft lag, die niet meer, zooals de revolutie van 1848, de bourgeoisie, maar de kleinburgerlijke democratie aan het roer zou brengen. Zij riepen de arbeidersklasse op, aan deze revolutie met volle kracht deel te nemen, doch niet bij de eischen van de kleinburgerlijke democratie te blijven staan. Zij schreven: „Terwijl de democratische kleinburgers de revolutie zoo snel mogelijk en onder doorvoering van hoogstens de bovenstaande (burgerlijk-demokratische) eischen tot afsluiting willen brengen, is het ons belang en onze taak, de revolutie permanent te maken zoolang, tot alle min of meer bezittende klassen uit de heerschappij verdrongen zijn, de staatsmacht door het proletariaat veroverd en de associatie van de proletariërs niet alleen in één land, maar in alle heerschende landen der wereld zoo ver voortgeschreden is, dat de concurrentie van de proletariërs in deze landen heeft opgehouden, en dat ten minste de beslissende produk- tieve krachten in de handen van de proletariërs zijn geconcentreerd." (Enthüllungen über den Kommunistenprozess" 1885, blz. 78).

Deze theorie van de „permanente revolutie" (die later door Trotzki verkeerd zou worden uitgelegd en tegen het Marxisme gebruikt) beteekent dus, dat het proletariaat aan de burgerlijk-demokratische revolutie moet deelnemen om deze te doen uitgroeien tot — en te bekronen met de socialistische revolutie. Hiervoor had de „Bond van Kommunisten" in de revolutie-jaren gestreden. Voor de politiek van het Marxisme had de ervaring van 1848 als gewichtigste resultaat, dat thans als doel van de proletarische klassenstrijd scherp en ondub

belzinnig geformuleerd werd de diktatuur van het proletariaat. Marx schreef in 1852 aan zijn vriend Weydemeyer: „Wat ik aan nieuws gedaan heb, was te bewijzen: 1. dat het bestaan van klassen slechts aan bepaalde, historische ont- wikkings-strijden van de produktie is gebonden; 2. dat de klassenstrijd noodzakelijk tot de diktatuur van het proletariaat voert; 3. dat deze diktatuur zelf slechts de overgang naar de opheffing van alle klassen en naar een klassenlooze maatschappij vormt." Hiermee werd en bleef de strijd voor de diktatuur van het proletariaat de kern van de Marxistische politiek.

De hoop op een spoedige nieuwe revolutie werd beschaamd; in de jaren '50 viel het begin van een periode van geweldige opbloei der van haar feodale kluisters bevrijde kapitalistische maatschappij. Dat was tegelijk een periode van kapitalistenheerschappij en politieke reactie. Van revolutie kon geen sprake zijn, de arbeidersorganisaties gingen weer te gronde. Het scheen, alsof er voor het kapitalisme geen grenzen waren.

Marx en Engels, die geen oogenblik het vooruitzicht op nieuwe strijd en organisatie van de arbeidersklasse uit het oog verloren, waren gedurende lange jaren gedwongen, zich voornamelijk tot theoretische arbeid te bepalen, waarbij Marx onder de vernederingen van de grootste armoede en de vervolgingen van de laster te lijden had. In deze jaren schrijft hij zijn grootste theoretische werk, „Het Kapitaal." Tegelijk echter nemen Marx en Engels elke gelegenheid te baat om actief in de politieke ontwikkeling in te grijpen en krachten, hoe weinige ook, te verzamelen, die het werk van de socialistische arbeidersbeweging weer ter handnemen.

Zij geven de sociaal-demokratische agitator Lassalle, die in Duitschland een groep arbeiders losmaakt van de liberale „Fortschritts"-partij een arbeiderspartij opricht, hun revolutionaire raad, die hij niet opvolgt. Zoodra in 1864 groepen en organisaties van arbeiders uit verschillende landen zich aaneensluiten tot de „Internationale Arbeiders Associatie" (Eerste Internationale), schenken zij daaraan hun beste krachten. Zij werken onvermoeid aan de versterking van deze bond, zij strijden zoowel tegen het opportunisme, dat geen klassenstrijd wil voeren, als tegen het anarchisme, dat onder leiding van Bakoenin in de Internationale het hoofd opsteekt.

De Internationale groeit, de arbeidersbeweging versterkt zich, na de Fransch-Duitsche oorlog en de revolutie tegen

„Napoleon de Kleine" komt het in Parijs tot de kortstondige heerschappij van de „Commune" (Maart—Mei 1871) die de eerste, daarom nog onvolkomene en zich van haar doel niet helder bewuste diktatuur van het proletariaat was. In de Commune zaten ook Marxisten, Marx en Engels ondersteunden haar zooveel, als in hun vermogen was; niettemin was het Marxisme in de arbeidersbeweging van dien tijd nog slechts eene strooming, onder vele anderen.

In zijn brochure „De burgeroorlog in Frankrijk," geschreven in opdracht van de Internationale, verdedigt Marx de Com- xnunards tegen de laster en ontleedt de ervaring, die deze kortstondige revolutionaire machtsgreep voor de arbeidersklasse behelst. Zijn konklusie is: „De Commune heeft het bewijs geleverd, dat de arbeidersklasse niet zoo maar eenvoudig de kant-en-klare staatsmachine in bezit kan nemen en haar voor eigen doeleinden in beweging zetten." En hij bewondert het in „onze heldhaftige Parijsche partijgenooten," dat zij zich niet ten doel stelden, „de bureaucratisch-militaire machinerie uit de eene hand in de andere over te brengen, maar haar te b r e k e n." Het burgerlijke staatsapparaat te breken en een eigen, socialistisch staats-apparaat op te bouwen — daarin zag Marx de eerste taak van de diktatuur van het proletariaat, en in de maatregelen, die de Commune Mjdens haar korte bestaan genomen heeft, waren de elementen aanwezig, zij het ook nog in de kiem en inkonsekvent, van de politiek die elke overwinnende arbeidersklasse zou moeten volgen om zich te handhaven, om na de machtsver- overing haar vijanden neer te houden en het socialisme op te bouwen. Voor de ontwikkeling van de politiek van het Marxisme waren deze uiteenzettingen van beslissende betee- kenis. Zij werden in het tijdperk van de Tweede Internationale (1889—1914) bijna geheel vergeten of wel zoo „uitgelegd," dat de bedoeling van de woorden van Marx in haar tegendeel verkeerde. Eerst Lenin herstelde ook op dit punt het Marxisme in zijn rechten.

Kort na de nederlaag van de Commune viel de „Internationale Arbeiders Associatie" uiteen; maar in de jaren '70 en '80 groeiden de sociaal-demokratische partijen in een reeks van landen in omvang en invloed, in Duitschland eerst, in Frankrijk, Oostenrijk, Italië enz. daarop. Tot ongeveer 1870 had in Europa de periode geduurd van de voltooiing der burgerlijke revolutie, van de overwinning en consolidatie der kapitalistische produktiewijze in de vooraanstaande landen

van Europa en Amerika; na de „Commune" begon een nieuw tijdperk, een tijd van betrekkelijk vreedzame ontwikkeling, waarin de arbeiders-organisaties in de verschillende landen zich vormden en groeiden, en waarin het proletariaat zich gereed maakte voor de komende groote strijd om het socialisme en bereidde zich ook de overgang voor van het kapitalisme van de vrije concurrentie naar dat van het monopolie. Marx en Engels namen actief aandeel aan de leiding van de jonge partijen; als raadgevers waren zij overal. In deze jaren voltooiden zij ook een aantal van hun belangrijkste theoretische werken, tot een hardnekkige ziekte Marx' arbeidskracht verwoestte. In zijn polemieken met Eugen Dühring verdedigde en ontwikkelde Engels de filosofische beginselen van het Marxisme, van de Marxistische economie en politiek; in zijn (onvoltooide) „Natuurphilosophie" verrijkte hij het dialektische materialisme aan de hand der resultaten, die de natuurwetenschappen in een halve eeuw van rijke bloei hadden geoogst; in tal van kleinere geschriften van ongemeene waarde paste hij de historisch-materialistische methode toe op de meest verscheiden gebieden van de geschiedenis en de politiek.

In 1883 overleed Marx; aan zijn graf zeide Engels: „Wat het strijdende Europeesche en Amerikaansche proletariaat, wat de historische wetenschap aan deze man verloren hebben, dat is niet te meten. Spoedig genoeg zal de leemte zichtbaar worden, die de dood van deze groote geopend heeft— .

Marx was vóór alles revolutionair. Mede te werken, op deze of gene wijze, aan de omverwerping van de kapitalistische maatschappij en de door haar geschapen staatsinrichtingen, mede te werken aan de bevrijding van het moderne proletariaat, dat hij het eerst het bewustzijn van zijn eigen toestand en van zijn behoeften, het bewustzijn van de voorwaarden van zijn bevrijding gegeven had — dit was zijn werkelijke levensroeping. De strijd was zijn element.... Zijn naam zal leven door de eeuwen, en evenzoo zijn werk."

Na Marx' dood.

Engels leefde nog tot 1895, onvermoeid werkend aan de uitgave van Marx' hoofdwerk, aan zijn eigen theoretische geschriften en als raadgever van de talrijke sociaal-demokratische partijen die in deze jaren ontstonden en zich ontwikkelden, niet alleen in de oude haarden van de arbeiders

beweging maar ook in Rusland en de Vereenigde Staten. In 1889 kon een nieuwe internationale organisatie worden opgericht; in dat jaar besloot het kongres te Parijs tot de stichting der „Tweede Internationale" waarin de Duitsche sociaal- democratie de leidende partij werd.

In de machtig aangroeiende arbeidersbeweging van het eind van de 19e eeuw was het Marxisme tot de heerschende richting geworden, die het anarchisme en andere vijandige stroomingen verslagen had. Maar dat ging niet zonder strijd — naar buiten en tegen de „revolutionaire" frase, en het sektarisme, anderzijds tegen de kleinburgerlijke invloeden, die reeds vroeg in de verschillende arbeiderspartijen en vakver- eenigingen binnendrongen en die daarin tegen het eind van de 19e eeuw de overhand begonnen te winnen. Eerst thans kunnen wij de geheele omvang van deze strijd aan twee fronten overzien, pas in de laatste jaren zien groote deelen van hun belangrijkste werk het licht. Het feit is namelijk, dat de leiders van de Duitsche sociaal-demokratie, de bewaarders van de nalatenschap der stichters van het Marxisme, hun plicht ontrouw zijn geworden. Zij hebben de brieven en geschriften, waarin Marx en Engels het niet meer „salonfahige" materialisme verdedigden, waarin zij een revolutionaire politiek predikten, de eerste sporen van het opkomende reformisme met onbarmhartige felheid geeselden en ook hun aanhangers Bebel en Liebknecht de kritiek niet spaarden, ten deele verborgen gehouden en ten deele vervalscht. Eerst de publikaties, die de Russische revolutie heeft mogelijk gemaakt, hebben in de laatste jaren een (nog niet volledig) overzicht over het levenswerk van Marx en Engels gegeven. Het zal nog veel tijd en arbeid vergen, eer dit levenswerk in zijn volle beteekenis is verklaard.

Voor Marx en Engels waren theorie en praktijk, wereldbeschouwing en politiek onverbrekkelijk verbonden. Hun werk berustte op de geheele kuituur van het verleden, op alles wat het klare denken en de bewuste wil tot stand hadden gebracht. Tegelijk waren zij in elk van hun werken revolutionair, wezen zij in een toekomst die, met het kapitalisme, aan de „voorgeschiedenis van de menschheid" een eind zou maken, organiseerden zij de krachten van de arbeidersklasse, die geroepen was om aan het stelsel van kapitalistische uitbuiting het vonnis te voltrekken.

Het is dus niet te verwonderen, dat het Marxisme de haat van alle verdedigers van het kapitalisme opwekt, en dat zelfs

het woord „Marxisme" in hun mond tot een scheldwoord wordt. Het is geen wonder, dat de vereerders van Wodan, de kampioenen van het irrationeële en van de mythe in de plaats van verstand en wetenschap, de leer van het dialektische materialisme boven alles haten. Dat kan niet anders zijn, omdat zij in het Marxisme een vijand tegenover zich zien, dien zij niet kunnen overwinnen.

II. Hei imperialistische tijdperk en de wereldrevolutie.

Het Imperialisme.

Na de dood van Marx en Engels, tegen het eind van de 19e eeuw, begon een nieuw tijdperk in de geschiedenis van het kapitalisme.

De concentratie van de produktie en van het kapitaal had in de groote landen van Europa en Amerika zulk een graad bereikt, dat in de belangrijkste takken van produktie monopolies gevormd werden, hetzij in de vorm van trusts, zooals in de Vereenigde Staten, of van de kartels, die zich het eerst in Duitschland ontwikkelden. De banken belegden een steeds grooter deel van hun middelen in de industrie; dit leidde tot een samensmelten van bank- en industrie-kapitaal, eea nieuwe vorm die in de Marxistische theorie de naam van „financieel kapitaal" kreeg. Een kleine groep van „financiers" beheerschte in de groote kapitalistische landen de „kommandohoogten" van krediet, produktie en distributie.

De monopolistische organisaties hielden zich niet binnens de grenzen van een land; er ontstonden internationale monopolies, verbonden van groot-kapitalistische groepen uit verschillende staten.

In deze periode kreeg de „export van kapitaal" voor economie en politiek een bijzondere beteekenis, in vergelijking met de gewone internationale warenruil. Een stroom van kapitaal vloeide uit de „moederlanden" van het kapitalisme, uit Europa en de Vereenigde Staten, naar de achterlijke, koloniale of half-koloniale deelen van de wereld, om havens en spoorwegen aan te leggen, plantages en mijnen te exploiteeren enz. Maar deze kapitaalexport stuitte op geweldige 22

moeilijkheden, en leidde tot de ernstigste botsingen; immers, met het eind van de 19e eeuw was de verdeeling van de wereld in kolonies en „invloedsferen" van de groote kapitalistische machten in hoofdzaak voltooid. Terwijl uit de concentratie der kapitalen overal de monopolies geboren werden, op nationale en later ook op internationale schaal, verscherpte zich tegelijk de konkurrentie tusschen die monopolies, die elk een beroep deden op de haar dienende staatsmacht, tot het uiterste. Het imperialistische tijdvak was begonnen.

Het was een levensvraag voor de ontwikkeling van het Marxisme het karakter van dit nieuwe tijdperk te doorgronden. Zonder stil te staan bij het internationale debat der Marxistische theoretici (Hilferding, Rosa Luxemburg e.a.) over de natuur van het imperialisme, dat het laatste tiental jaren voor de wereldoorlog vulde, — willen wij de definitie citee- xen, die de voortzetter van het werk van Marx en Engels van het imperialisme gaf.

„Het imperialisme is het kapitalisme op die trap van ontwikkeling, waarop de heerschappij van de monopolies en van het finantieele kapitaal zich vormde, de export van kapitaal een buitengewone beteekenis heeft verkregen, de verdeeling van de wereld door de internationale trusts begonnen is en de verdeeling van het geheele grondgebied van de aarde tusschen de grootste kapitalistische landen is afgesloten. „(Lenin, „Het imperialisme als hoogste stadium van het kapitalisme" Uitgeverij „Pegasus" 1935, blz. 80.)

Even gewichtig als het was, de natuur van het imperialisme te begrijpen, zoo belangrijk was het ook, hieruit de juiste, vooral politieke konsekventies te trekken. Het imperialisme beteekent niet ordening, vrede, tempering der tegenstellingen, doch het tegendeel daarvan. De vorming van monopolies hief de konkurrentie niet op, doch verscherpte haar op de wereldmarkt tot het uiterste; ook binnen elk kartel woedt de konkurrentie in gewijzigde vormen voort. Het imperialisme verzwakte de nationale — en klasse-tegenstellingen niet, doch verscherpte ze ten zeerste. Een handvol groote staten had de wereld verdeeld; de groote meerderheid der aardbevolking bevond zich in koloniale afhankelijkheid, en betaalde cijns aan de imperialistische machten. De tegenstelling tusschen heerschende en overheerschte (koloniale en half-koloniale) volkeren nam steeds scherper vormen aan. in de imperialistische landen zelf stonden de monopolie-

het woord „Marxisme" in hun mond tot een scheldwoord wordt. Het is geen wonder, dat de vereerders van Wodan, de kampioenen van het irrationeële en van de mythe in de plaats van verstand en wetenschap, de leer van het dialektische materialisme boven alles haten. Dat kan niet anders zijn, omdat zij in het Marxisme een vijand tegenover zich zien, dien zij niet kunnen overwinnen.

II. Hei imperialistische tijdperk en de wereldrevolutie.

Het Imperialisme-

Na de dood van Marx en Engels, tegen het eind van de 19e eeuw, begon een nieuw tijdperk in de geschiedenis van het kapitalisme.

De concentratie van de produktie en van het kapitaal **had** in de grote landen van Europa en Amerika zulk een graad bereikt, dat in de belangrijkste takken van produktie monopolies gevormd werden, hetzij in de vorm van trusts, zooals in de Vereenigde Staten, of van de kartels, die zich het eerst in Duitschland ontwikkelden. De banken belegden een steeds grooter deel van hun middelen in de industrie; dit leidde tot een samensmelten van bank- en industrie-kapitaal, **een** nieuwe vorm die in de Marxistische theorie de naam **vest** „financieel kapitaal" kreeg. Een kleine groep van „financiers" beheerschte in de grote kapitalistische landen de „kom- mandohogten" van krediet, produktie en distributie.

De monopolistische organisaties hielden zich niet binnen de grenzen van een land; er ontstonden internationale monopolies, verbonden van groot-kapitalistische groepen uit verschillende staten.

In deze periode kreeg de „export van kapitaal" voor eko- nomie en politiek een bijzondere beteekenis, in vergelijking met de gewone internationale warenruil. Een stroom van **kapitaal** vloeide uit de „moederlanden" van het kapitalisme, uit Europa en de Vereenigde Staten, naar de achterlijke, koloniale of half-koloniale deelen van de wereld, om havens e* spoorwegen aan te leggen, plantages en mijnen te exploi- teeren enz. Maar deze kapitaalexport stuitte op geweldige 22

moelijkheden, en leidde tot de ernstigste botsingen; immers, met het eind van de 19e eeuw was de verdeling van de wereld in kolonies en „invloedsferen" van de groote kapitalistische machten in hoofdzaak voltooid. Terwijl uit de concentratie der kapitalen overal de monopolies geboren werden, op nationale en later ook op internationale schaal, verscherpte zich tegelijk de concurrentie tusschen die monopolies, die elk een beroep deden op de haar dienende staatsmacht, tot het uiterste. Het imperialistische tijdvak was begonnen.

Het was een levensvraag voor de ontwikkeling van het Marxisme het karakter van dit nieuwe tijdperk te doorgronden. Zonder stil te staan bij het internationale debat der Marxistische theoretici (Hilferding, Rosa Luxemburg e.a.) over de natuur van het imperialisme, dat het laatste tiental jaren voor de wereldoorlog vulde, — willen wij de definitie citeeren, die de voortzetter van het werk van Marx en Engels van het imperialisme gaf.

„Het imperialisme is het kapitalisme op die trap van ontwikkeling, waarop de heerschappij van de monopolies en van het finantieele kapitaal zich vormde, de export van kapitaal een buitengewone beteekenis heeft verkregen, de verdeling van de wereld door de internationale trusts begonnen is en de verdeling van het geheele grondgebied van de aarde tusschen de grootste kapitalistische landen is afgesloten. „(Lenin, „Het imperialisme als hoogste stadium van het kapitalisme" Uitgeverij „Pegasus" 1935, blz. 80.)

Even gewichtig als het was, de natuur van het imperialisme te begrijpen, zoo belangrijk was het ook, hieruit de juiste, vooral politieke konsekventies te trekken. Het imperialisme beteekent niet ordening, vrede, tempering der tegenstellingen, doch het tegendeel daarvan. De vorming van monopolies hief de concurrentie niet op, doch verscherpte haar op de wereldmarkt tot het uiterste; ook binnen elk kartel woedt de concurrentie in gewijzigde vormen voort. Het imperialisme verzwakte de nationale — en klasse-tegenstellingen niet, doch verscherpte ze ten zeerste. Een handvol groote staten had de wereld verdeeld; de groote meerderheid der aardbevolking bevond zich in koloniale afhankelijkheid, en betaalde cijns aan de imperialistische machten. De tegenstelling tusschen heerschende en overheerschte (koloniale en half-koloniale) volkeren nam steeds scherper vormen aan. in de imperialistische landen zelf stonden de monopolie-

organisaties oveïmachtig tegenover de arbeiders; van een tempering der klasse-tegenstellingen kon geen sprake zijn.

Het imperialisme beteekende ook niet — en dat is van veel belang — de alzijdige en snelle groei van de produktie-krachten en de techniek, zooals het opbloeiende kapitalisme van de 19e eeuw die nog had gekend. Imperialisme beteekent monopolie, en het kapitalistische monopolie brengt stagnatie en verval. Kapitaaluitvoer, finantieel kapitaal en koloniale politiek brachten een renteniers-kapitaal tot ontwikkeling, dat steeds duidelijker parasitaire trekken ging vertoonen. Het kapitalisme ontwikkelde zich nog, maar steeds ongelijkmatiger, met horten en stooten, met een toespitsing van interne en externe, economische en politieke konflikten, die tenslotte tot vernietigende botsingen moest leiden. Hoe langer het imperialistische tijdperk duurt, des te talrijker zijn de voorbeelden, hoe de tendenz van het verval, het parasitisme en de achteruitgang de overhand krijgt op de progressieve ontwikkeling. Dat wil niet zeggen, dat de produktiekrachten zich in een toestand van absolute stagnatie bevinden, of dat een terugkeer tot primitievere maatschappijvormen plaats grijpt; het beteekent, dat de ontwikkeling van de techniek en de produktie steeds scherper in botsing komen met de produktieverhoudingen van de kapitalistische maatschappij. Deze „slaan om van ontwikkelingsvormen der produktiekrachten in kluïsters daarvan/

Zoo staat het imperialisme tegenover het kapitalisme-in -zijn-opgang; het is het vervaltijdperk van het kapitalisme, „het stervende kapitalisme,“ zooals Lenin schreef, en daarom ook.... de vooravond van de sociale revolutie van het proletariaat!

Het reformisme.

Het imperialisme is het tijdperk van de ondergang van het kapitalisme; het brengt de voorwaarden voor de omverwerping van het kapitalistische stelsel tot rijpheid.

Nochtans bracht de dialektische ontwikkeling het mee, dat in de landen waar het Marxisme was ontstaan en waar de arbeidersorganisaties, partijen en vakverenigingen het oudst en het sterkst waren, juist in het begin van het imperialistische tijdperk de niet-revolutionaire politiek van het reformisme de overhand won. In West-Europa, Frankrijk, Engeland, België en Nederland, maar ook in Oostenrijk en Duitsch-

land, veroverden de reformistische denkbeelden de sociaal- democratische partijen geheel en spoedig gingen zij ook de Tweede Internationale beheerschen. De wending kwam tegen het eind van de eeuw, met het optreden van de Duitse theoretikus Bemstein, die in boeken en artikels de politiek, die hij van de Engelsche „Fabians" had overgenomen, aan de leidende partij van de Tweede Internationale ging aanbevelen.

Bemstein vond vooreerst nog tegenstand bij de Marxistische meerderheid van de Duitse partij en haar leiders. De voornaamste verdediger van het Marxisme in de strijd tegen Bemstein was Karl Kautsky, die vele jaren in de leer was gegaan bij Marx en Engels. Zij hadden in hem reeds spoedig „de geboren pedant en muggezifter" onderkend; maar zij waardeerden zijn ijver, zijn toewijding en zijn talent. Onder Engels' leiding schreef Kautsky werken van blijvende waarde; maar hij was niet de man om onder nieuwe verhoudingen het werk van zijn leermeesters voort te zetten en zelfstandig te ontwikkelen. Wel verdedigde hij in de eerste jaren het Marxisme tegen Bemstein; doch veel bleef ongezegd en dat, wat de kern en het wezen van het Marxisme uitmaakt — de strijd voor de diktatuur van het proletariaat — geraakte in vergetelheid in het program van alle sociaal- democratische partijen, met uitzondering van de Russische.

Het reformisme was de theorie van de vreedzame en geleidelijke ontwikkeling, van de geleidelijke overgang, zonder schokken of revolutie, van kapitalisme naar socialisme, en van het onvoorwaardelijk geloof in de parlementaire demokratie. Het spiegelde de arbeidersklasse voor, dat de demokratie ontwikkeling ten slotte een meerderheid aan het roer zou brengen, die dan, steunend op haar stembussuccessen, bij parlamentsbesluit het socialisme zou kunnen verwezenlijken. Als een voorbereiding hiertoe beschouwde het de deelneming van socialistten aan burgerlijke regeeringen.

Het reformisme voorspelde een tempering van de sociale en nationale tegenstellingen en van de klassenstrijd. Bemstein betoogde dat de economische ontwikkeling Marx en Engels in het ongelijk had gesteld. Volgens hem was er wel in de industrie concentratie, doch niet in de landbouw, waar **het** kleine bedrijf zijn superioriteit getoond zou hebben, en **een** schitterende toekomst tegemoet ging. De reformisten verzekerden, dat het kapitalisme steeds beter georganiseerd werd door monopolies en staatsbemoeiing, en dat dienen

gevolge economische krisissen allengs minder ernstig zouden worden, om tenslotte geheel te verdwijnen. Zij geloofden **aan** een gestadig stijgende levensstandaard voor de arbeidersklasse, tijdens het bestaan van het kapitalisme, en **verwierpen** de Marxistische theorie, die van relatieve en absolute „Verelending" sprak. De loonen zouden stijgen, de werktijd korter worden, de werkeloosheid slinken. Een tijdperk **van** sociale hervormingen was aangebroken, die het kapitalisme zijn giftanden zouden uitbreken. En de reformisten voorspelden, dat ook de tegenstellingen tusschen de kapitalistische mogendheden hun scherpte zouden verliezen; zij geloofden aan een internationale organisatie die de eeuwige vrede zou waarborgen, tijdens het kapitalisme — aan de „ontvoogding" van de koloniale politiek, aan een geleidelijke overgang van kapitalisme naar socialisme zonder revolutie, en andere hersenschimmen van dien aard.

Hoe kon een zoo onnoozel en onwerkelijk optimisme **de** sociaal-demokratische partijen, en spoedig ook Marxistisch- geschoolde leiders en theoretici als Kautsky voor zich **win-** nen? Wij hebben het ondervonden, dat het laatste stadium van het kapitalisme niet de „eeuwige vrede" brengt, **maar** het permanente oorlogsgevaar, dat telkens weer in konflikten omslaat, zoo bloedig en zoo verwoestend als de wereld voorheen nooit gekend heeft. Na de economische crisis die in **1929** begon en nog steeds niet geëindigd is — een crisis die zoowel naar duur en intensiteit, als naar omvang alle vroegere kapitalistische krisissen vele malen overtreft — is er niet **veel** scherpzinnigheid toe noodig om in te zien, dat het crisis- gevaar niet afneemt, doch integendeel de grondslagen en het mechanisme zelf van het kapitalistische stelsel aantast. **De** werkeloosheid is niet verminderd, zij is tot een ongekende en blijvende plaag geworden. En deze crisis is juist in **de** landbouw van bijzonder verwoestende aard; millioenen **geruïneerde** kleine boeren hebben geleerd, wat minder optimistisch over de weldaden van het kapitalisme te denken, dom de reformistische apologeten van dat stelsel.

Wat betreft de burgerlijke of parlementaire democratie — de feiten stapelen zich op, die het bewijs leveren van **haar** betrekkelijkheid. Wij hebben gezien hoe groepen van banskiërs of groote industrieelen, die de pers, de bureaux en **het** economische leven beheerschen, regeeringen konden maken en breken, die op een groote meerderheid in het parlement steunden. De geschiedenis van zulke burgerlijk-demokratische

staten als Frankrijk, België en Engeland biedt hiervan menig voorbeeld. Wij hebben „arbeiders“- of koalitioneregeeringen gezien, (in Duitschland en Engeland bijvoorbeeld) die alleen tot verzwakking en scheuring der arbeidersbeweging leidden. Bovenal bewijst de ontwikkeling van de fascistische beweging na de oorlog, in alle kapitalistische landen, dat de heerschende klasse niet van zins is, goedschiks te wijken, ook niet voor een parlaments-meerderheid. Het fascisme poogt zich een massa-aanhang te verwerven, vooral onder boeren en middenstanders; het is echter in wezen een beweging onder leiding van groot-kapitalisten, die zich ten doel stelt, de overwinning van het socialisme te verhinderen en te voorkomen („preventieve contra-revolutie”); en waar het de macht grijpt, toont het zich als de openlijke, van alle geweld middelen gebruik makende, zich aan geen wet of recht storende diktatuur van de meest reaktionaire, meest chauvinistische en meest imperialistische elementen van het financieele kapitaal, die elke vorm van burgerlijke democratie, rechtszekerheid of vrijheid van organisatie onderdrukt. Dit maakt het fascisme tot de gevaarlijkste vijand van de arbeidersklasse, die het de plicht oplegt, de burgerlijke democratie tegen de fascistische aanvallen te verdedigen, en de vestiging van de fascistische dictatuur met alle middelen en tot iederen prijs te voorkomen.

Het bewijst echter ook, dat een geleidelijke en vreedzame overgang van kapitalisme naar socialisme, zooals de reformisten zich die dachten, tot de onmogelijkheden behoort.

Marx achtte het nog omstreeks 1870 niet volkomen uitgesloten, dat in landen als Engeland en de Vereenigde Staten een verovering van de staatsmacht langs parlementaire weg zou kunnen plaats hebben en dat de arbeidersklasse de bezitters van de produktiemiddelen niet zonder schadeloosstelling zou behoeven te onteigenen, maar hen zou kunnen uitkopen. Maar dat werd geschreven vóór het begin van het imperialistische tijdperk, dat politieke reactie bracht op elk gebied; en het sloeg alleen op zulke landen, waar geen krachtig militarisme, geen machtige, talrijke en vast-aaneengesloten burokratie aanwezig was. Sindsdien hebben Groot-Brittanie en de Vereenigde Staten op dit gebied het Euro-peesche vasteland ingehaald en zelfs overtroffen. Sindsdien 's de staats-machinerie in alle kapitalistische landen geweldig gegroeid en verslindt zij een steeds grooter deel van het nationale inkomen. Sindsdien hebben een reaktionaire buro-

kiatie en een militaire kaste wortel geschoten in alle kapitalistische landen zonder uitzondering; sindsdien heeft het fascisme internationale beteekenis gekregen. Hitler, Mussolini of andere dictatoren van hun slag zouden zonder geweld wijken voor de wil van een meerderheid? De fascistische bewegingen in burgerlijk-democratische landen zouden de overwinning van het socialisme toelaten zonder de felste strijd met alle middelen? Dat kan men geen oogenblik aannemen.

Evenmin als men kan aannemen, dat de heerschende klassen van Engeland, Frankrijk, Nederland of andere imperialistische landen vrijwillig afstand zouden doen van de koloniale bezittingen, waarop hun wereldmacht en rijkdom berusten.

Het imperialisme heeft zich doen kennen als het tijdperk van de uiterste verscherping der klasse-tegenstellingen — van het onafhankelijkheidsstreven en de verzetsbewegingen der koloniale en afhankelijke volkeren — van nationale tegenstellingen, handelsoorlog, chauvinisme en rassenwaan, werkeloosheid, verarming en economische ontwrichting, van politieke reactie en fascisme, krisissen, oorlogen en revoluties. Geen enkele voorspelling van het reformisme is uitgekomen. De feiten hebben het sinds lang weerlegd. Reeds toen het ontstond, heeft de Marxistische kritiek er geen stuk van heel gelaten.

Hoe kon het dan gebeuren, dat dit reformisme in de Eurö-peesche sociaal-democratie van voor den oorlog het heft in handen kreeg?

De oorzaak ligt in de uitwerking van de imperialistische ontwikkeling op de arbeidersklasse van de heerschende en kolonienbezittende landen zelf. „Het imperialisme heeft de strekking, ook onder de arbeiders bevoorrechte categorieën af te zonderen en ze van de groote massa van het proletariaat af te scheuren/” (Lenin). Een handvol staten in Europa en Amerika (later ook Japan) bezitten en beheerschen de rest van de wereld; de heerschende klassen van die landen beschikken over de kolossale winsten van de koloniale uitbuiting en van een beheerschende positie op de wereldmarkt. Daar kon wat op over schieten, bij wijze van verzekeringspremie tegen de klassenstrijd in eigen land. Dit is de oorsprong van die hervormingen, en van de ontwijfelbare verbetering van de levenspositie van sommige groepen der arbeidersklasse, waarop de reformistische theoretici zich beriepen. Zij vergaten, ten eerste, dat het zelfs in de rijkste imperialistische landen altijd slechts een deel, een bovenste 28

laag van de arbeidersklasse was die (en ook maar tijdelijk) aandeel had in de imperialistische overwinsten; en ten tweede, dat deze verbetering gekocht werd met een ontwrichting van het economische leven en een toenemende verarming van de volksmassaas, arbeiders zoowel als boeren, in de geheele koloniale en half-koloniale wereld — dat wil zeggen bij de groote meerderheid van de bevolking der aarde! Zoo sprak en schreef men veel over de verbetering in de positie van de Nederlandsche arbeidersklasse in het begin van de 20e eeuw, vergeleken bij de tijden van economische stagnatie in het midden van de 19e; maar verzuimde, daarmee de verarming van de volksmassaas van Indonesië in vergelijking te brengen, die in diezelfde jaren in de talloze deelen van de onderzoekingen der „Mindere-Welvaart-Commissie" haar wederspiegeling vond.

Niettemin had de vorming van zulk een bevoorrechte laag in de arbeidersklasse, een „arbeiders-aristokratie," in landen als Engeland, Nederland, Duitschland, de Vereenigde Staten enz. een verstreckende invloed op de politieke ontwikkeling. De arbeiders-aristokratie verburgerlijkte in haar politieke en economische opvattingen; zij verbreidde de reformistische denkbeelden onder de massaas, op haar steunden de sociaal- democratische leiders uit het tijdperk van de Tweede Internationale. De politiek van klas-samenwerking en coalitie met burgerlijke partijen, van de pacifistische illusies en de vaderlandsverdediging in imperialistische oorlogen vond haar sociale basis juist bij deze arbeiders-aristokratie, die in de imperialistische landen nog niet verdwenen is, hoewel de crisis haar bestaan aantast. Het reformisme steunde en steunt niet op juiste argumenten, het dient niet de belangen van de arbeidersklasse in haar geheel, het vindt zijn grondslag in de voorbijgaande belangen van een arbeiders-aristokratie, die echter gedurende een geheele periode, doordat zij de massa-organisaties, in het bijzonder de vakverenigingen beheerschte, een groote en verderfelijke politieke invloed heeft kunnen uitoefenen.

Een van de vormen van het reformisme was het „revisionisme", de herziening, juister gezegd de verburgerlijking van de theorie en de politiek van het Marxisme. De „weerleggers" van het „verouderde" Marxisme rukten op, in hun duizenden en hun tienduizenden. Terwijl sommige reformisten het Marxisme onomwonden de rug toekeerden, zochten andere het meer in de „interpretatie"; er verscheen een geheele litera-

tuur, die aan elk onderdeel van Marx' monumentale conceptie ging rukken en wringen, en die met de zonderlingste drogredenen wilde bewijzen, dat Marx en Engels eigenlijk in het geheel geen revolutionairen en materialisten waren, doch aanhangers van de vreedzame en geleidelijke evolutie, en dat het Marxisme zeer wel te vereenigen was met de philo- sophie van Kant of de theologie der kerken... ..

Het reformisme kon natuurlijk de aard van het imperialistische tijdperk, met zijn krisissen en oorlogen, zijn koloniale opstanden en proletarische massabewegingen niet veranderen. Het kon ook de revolutioneering van de arbeiders klasse niet tegenhouden. Maar het bewerkte wel, dat het centrum van de revolutionaire beweging tegen het kapitalisme zich verplaatste. Terwijl in de oude haarden van de arbeidersbeweging, in de landen van West- en Midden-Europa, het reformisme bijna overal de hegemonie veroverde en het Marxisme in de verdediging drong, verplaatste zich het zwaartepunt van de internationale strijd tegen het kapitalisme sinds het begin van de twintigste eeuw naar het Oosten — naar Rusland. Hier vond de ontwikkeling van het Marxisme tot Leninisme plaats.

De Russische revolutie.

Rusland was als het ware het knooppunt van alle tegenstellingen van het imperialistische tijdperk. Hier nam elke vorm van onderdrukking — de kapitalistische, de feudale, de nationale en militaire, de meest onmenselijke en achterlijke vormen aan. Het Tsarisme onderdrukte en koloniseerde een reeks van naties, die tesamen de meerderheid van de bevolking van het Russische Rijk vormden; het Russische leger drong door in Perzie, China en Turkije om deze landen te veroveren en te koloniseeren. In Rusland vereenigde zich de heerschappij van het kapitalisme met de feudaal-militaire Tsaristische macht. Hier vertoonde zich het imperialisme in zijn afschuwelijkste gedaante. Terwijl een achterlijke landbouw gebukt bleef onder de resten van het feudalisme, die door de hervormingen van de 19e eeuw niet gelijkwideerd waren, ontstond er in het verarmde land tegelijk een sterk geconcentreerde groote industrie, die echter de laagste loo- nen van Europa betaalde, en een spoorweginet, beide hoofdzakelijk met het geld van buitenlandsche geldschieters. Het Tsarisme en de Russische bourgeoisie waren aldus afhan

kelijk van de andere imperialistische landen. Nergens dreven **de** tegenstellingen in de maatschappij zelf zoozeer tot een revolutionaire ontlading als in Rusland. Onder deze omstandigheden kon zich geen krachtige arbeiders-aristocratie ontwikkelen, en kon ook het reformisme in de stormachtige groeiende arbeidersbeweging niet de overhand winnen. Ook **in** Rusland stak de reformistische politiek (in de vorm van het „mensjewisme“) het hoofd op; maar anders dan in Duitsch- land, veroverde het de arbeiders-organisaties niet. In Rusland overwon het Marxisme, alleen daar kon het zich verder ontwikkelen tot een politiek en een organisatie, die opgewassen waren tegen de eischen, die het nieuwe tijdperk stelde. De richting, die het revolutionaire Marxisme in het imperialistische tijdperk belichaamde, was het bolsjewisme; **de** leider, die het Marxisme tegen alle reformistische aanvallen verdedigde en tegelijk zelfstandig voortontwikkelde, was Wladimir Iljitsj Oeljanof, die, omdat hij meestal illegaal moest leven en zijn geschriften niet onder eigen naam kon uitgeven, de schuilnaam Lenin koos.

Het bolsjewisme ontstond als politieke richting in 1903, op het Tweede Kongres van de Russische Sociaal-Demokratische Partij, toen nog een betrekkelijk kleine organisatie van over het geheele rijk verspreide illegale groepen, maar die toch **al** deel namen en leiding gaven aan de sinds het begin van **de** eeuw aanzwellende massa-beweging tegen het Tsarisme. Op dit kongres kwam het tot een scheuring. De meerderheid volgde Lenin (het woord „bolsjewiki“ beteekent niets anders **dan** „aanhangers van de meerderheid*), de minderheid („mensjewiki“) verklaarde zich tegen zijn voorstellen en scheurde de partij liever, dan zich aan een strenge discipline **en** een krachtige centrale leiding te onderwerpen. De bolsjewiki stonden op het standpunt, dat de partij, als leidende voorhoede van de arbeidersklasse, een politieke eenheid moest vormen, binnen welke de door de congressen bepaalde partij-politiek voor allen zonder uitzondering verplichtend moest zijn, terwijl aan elk partijlid de eisch van actieve deelneming aan het partijwerk gesteld moest worden, („democratisch centralisme“). Het bleek al spoedig dat de geschillen **niet** slechts organisatorische vraagstukken betroffen (op zich - zelf reeds van het uiterste gewicht voor elke revolutionaire partij) maar ook de fundamenteele beginselen van de klassenstrijd in Rusland.

In het jaar 1905 werden alle richtingen in de arbeiders

beweging op de proef gesteld. Het was in Rusland een revolutiejaar. De nederlaag in de oorlog tegen Japan verzwakte het Tsarisme en riep een geweldige volksbeweging wakker. De boeren kwamen in opstand tegen het grootgrondbezit. De arbeiders eischten in grootsche stakingen loonsverhoging, kortere werktijd en politieke rechten. De Russische bourgeoisie was in oppositie en wilde de Tsaristische alleenheerschappij concessies ontlokken. Spoedig nam de beweging het karakter van een revolutie aan — het kwam tot algemeene stakingen, waaraan miljoenen arbeiders deelnamen, tot een lange reeks van boerenopstanden en opstanden in leger en vloot. De eerste „sowjets" (arbeidersraden) werden gekozen. In December 1905 bereikte de beweging haar hoogtepunt in de gewapende opstand van de arbeiders van Moskou.

In dit revolutiejaar openbaarde zich het fundamentele verschil tusschen de bolsjewistische en de mensjewistische politiek. De mensjewiki, die zich zelf voor de meest „orthodoxe" Marxisten hielden zeiden: „De Russische revolutie is een burgerlijke revolutie. Haar strijd richt zich tegen de feudale heerschappij van de adelsklasse, aan wier hoofd de Romanofs staan. In zulk een revolutie is de bourgeoisie, en zij alleen, de leidende kracht. De arbeidersklasse strijdt in zulk een revolutie niet om de macht, maar voor de vernietiging van het Tsarisme en voor een democratische republiek, waarin de bourgeoisie zal heerschen, doch waarin de arbeiders kiesrecht, vrijheid van organisatie en andere „demokratische rechten" zullen bezitten."

Geheel anders was het standpunt van de bolsjewiki. Zij hielden zich niet aan het dogmatisch-levenlooze schema: „Burgerlijke revolutie — dus heerschappij van de bourgeoisie." Zij hielden rekening met de konkrete omstandigheden van een nieuw tijdperk. Onder de nieuwe verhoudingen konkretiseerde Lenin Marx' theorie van de „permanente revolutie." De arbeidersklasse was de drijvende kracht van de revolutie van het jaar 1905, in bondgenootschap met de boeren. De liberale bourgeoisie had in dit jaar reeds haar eigen partij (de „kadettenpartij"), en koesterde het plan, de revolutie tegen te houden, en een overeenkomst met het Tsarisme te sluiten. Wie zou onder deze omstandigheden de overwinning op het Tsarisme kunnen brengen? Niet de tot compromissen nijgende bourgeoisie — maar de massabeweging van de arbeiders en boeren, hun opstand tegen het Tsarisme en de grootgrondbezitters.

De bolsjewistische 32

partij stelde dan ook niet als doel van de revolutie de heerschappij van de bourgeoisie, maar de heerschappij van de klassen, die in deze burgerlijke revolutie zouden overwinnen; Lenins strijdleuze in 1905 was de „revolutionair-demokratische diktatuur van het proletariaat en van de boeren." Zulk een revolutie-regeering zou ongetwijfeld de Russische bourgeoisie al spoedig tegenover zich vinden, evenals de meer welgestelde boeren; zij zou voor groote moeilijkheden komen te staan. Maar niettemin zou de arbeidersklasse van de andere meer ontwikkelde Europeesche landen; de Russische revolutie zou niet bij de burgerlijke, tegen het feudalisme gerichte etappe behoeven te blijven staan, zij zou in bondgenootschap met de socialistische arbeiders van andere landen kunnen uitgroeien tot de socialistische revolutie in Europa en in Rusland.

Deze politieke lijn heeft haar beteekenis behouden voor alle landen waar de burgerlijke revolutie nog niet voltrpkkea is, en dus voor de geheele koloniale wereld.

Op deze wijze toonde de bolsjewistische partij reeds in 1905 dat zij de Marxistische politiek niet als dogma beschouwde, doch haar konkreet wist toe te passen en te ontwikkelen, in tegenstelling met de mensjewiki. Terwijl het bolsjewisme nuchter en wetenschappelijk de economische toestand en de verhouding der maatschappelijke krachten tot uitgangspunt nam, stelde het de arbeidersklasse de taak, zich niet te laten meesleuren door de gebeurtenissen, doch actief leiding te geven. Zonder eenig noodzakelijk stadium van de beweging over te slaan, richtte het de blikken van de arbeiders toch steeds op het doel, dat wil zeggen op de socialistische revolutie. En daarbij rekende Lenin niet slechts met de krachten van één land, doch met de internationale strijd van de arbeidersklasse. Deze eigenschappen kenmerken elke kommunistische. Marxistische politiek tot op den dag van vandaag.

De revolutie van 1905 leed de nederlaag. Zij werd bloedig neergeslagen. Er volgden jaren van de diepste reactie en van het verval der arbeiders-organisaties. Het had den schijn, alsof de strijd en de offers vergeefs waren geweest; in werkelijkheid was dit niet zoo. De lessen van deze „generale repetitie" droegen vrucht, de tradities van 1905 bleven leven onder de arbeiders en boeren van het Tsarenrijk. De bolsjewistische kaders hielden stand, ook in de jaren van de _____ —^diepste reactie; **onder hen bevond zich de jonge Georgiër 33**

Josef Djoegasjwili, die in de illegale partij, waarvan hij de standvastigste en bekwaamste organisator en naast Lenin een van de leiders was, de naam Stalin droeg.

Het Tsarisme kon zich nog eenmaal op de been houden, met behulp van de leeningen der Fransche, Engelsche, Hollandsche e.a. bankiers — maar niet voor lang! Juist door die hulp werd de band tusschen de Westelijke imperialistische machten en het Tsarisme nog hechter; Rusland werd tot de financieel, politiek en militair afhankelijke bondgenoot van Frankrijk en Engeland. Daardoor nam de strijd tegen het Tsarisme noodzakelijk de vorm aan van een strijd tegen zijn bondgenooten, dus tegen het imperialisme in de geheele wereld en van een onderdeel van de wereldrevolutie tegen het kapitalisme. Rusland was opgenomen in de keten der imperialistische machten, waarvan het de zwakste schakel vormde. Het Russische kapitalisme zou in de stormen van het imperialistische tijdvak het eerst ten onder gaan!

De jaren van onbeperkte reactie duurden niet lang. Sinds 1910 nam de massabeweging toe, eerst in de vorm van economische stakingen, weldra ook in machtige demonstraties en politieke stakingen. In deze jaren won de illegale bolsjewistische partij de Russische arbeidersklasse voor haar politiek. Zij veroverde de vakverenigingen. Zij leidde de stakingen. Zij drong het reformisme in zijn Russische gedaante terug. Opnieuw stond de revolutie tegen het Tsarisme dreigend aan de orde. Het buitenlandsche avontuur moest redding verschaffen uit de moeilijke situatie; het Tsarisme hoopte zich te handhaven door een veroveringsoorlog aan de zijde van Frankrijk en Engeland. Dit was een van de drijfveeren voor het uitbreken van de wereldoorlog, die tot een keerpunt werd in de geschiedenis van kapitalisme en socialisme.

Staat en revolutie.

In Augustus 1914 toonde het reformisme zich in zijn ware gedaante. De Tweede Internationale stortte ineen, de sociaal-demokratische partijen stelden zich ieder aan de zijde van hun eigen bourgeoisie. De oorlogsdiktatuur maakte alle legale aktie onmogelijk. De revolutionaire elementen die aan de storm van chauvinisme weerstand boden, waren in de meeste landen zwak en zonder helder inzicht in de situatie; het scheen dat zij machteloos waren.

Het bolsjewisme wees de weg naar de vernieuwing van de arbeidersbeweging, onder de vaa van een nieuwe Internationale, die de plaats van de bankroete Tweede Internationale zou innemen.

Lenin stond bijna alleen aan het begin van de oorlog. Hij was in Zwitserland afgesneden van zijn partij, die in de oorlogsjaren in Rusland haar revolutionaire strijd onverschrokken voortzette. Moeizaam slaagde hij erin, eenige draden aan te knopen, eenige verbindingen te leggen met geestverwanten in verschillende landen. De konferenties van Zimmerwald en Kienthal, bezocht door enkele tientallen afgevaardigden, troffen de eerste voorbereidingen tot de nieuwe Internationale. Ook op deze konferenties ontbrak het niet aan sociaal-democratische illusies en verwarring, en de konsekwente politiek van het bolsjewisme drong slechts langzaam door. Onder de moeilijkste omstandigheden werden in deze jaren organisatorisch en ook theoretisch de grondslagen gelegd voor de Oktober-revolutie en de Kommunistische Internationale.

Lenin had reeds vroeger de filosofische grondslagen van het Marxisme verdedigd tegen de nieuwste idealistische richtingen en hun aanhangers in de Russische arbeidersbeweging, in zijn boek „Materialisme en Empirio-criticisme" (1908). Hij keerde in het eerste oorlogsjaar tot deze studies terug en wijdde zich vooral aan Hegels „Logik," die Alexander Herzen eens „de algebra van de revolutie" had genoemd. De even grondige als kritische studie van Hegels filosofie en methode diende Lenin om met behulp van de materialistische dialektiek de vraagstukken op te lossen, die het revolutionaire tijdperk, dat door de oorlog geopend was, voor de arbeidersklasse stelde. In deze jaren schrijft hij zijn boek: „Het imperialisme als de laatste etappe van het kapitalisme", waarvan de slotsom luidt: het imperialisme is het stervende kapitalisme en scheidt de voorwaarden voor de socialistische revolutie. Het imperialisme heeft tot de wereldoorlog gevoerd, de wereldoorlog heeft de algemeene crisis van het kapitalistische stelsel geopend¹). Onder deze omstandigheden aar-

¹) Dit is niet hetzelfde als de economische crisis, die een onderdeel vormt van den kringloop van de conjunctuur in de kapitalistische maatschappij. Onder de „algemeene crisis van het kapitalisme" is te verstaan het historische tijdperk, geopend door den wereldoorlog, van den ondergang van het kapitalisme, de opkomst van het socialisme en den revolutionairen strijd tusschen die beide. Ook in dit tijdperk duurt de

zeldde Lenin Diot, om reeds in September 1914 aan de arbeidersklasse als doel te stellen, onverwijld de socialistische revolutie voor te bereiden door de strijd in elk land tegen de eigen bourgeoisie.

De socialistische revolutie — wat was zij, wat was haar doel, welke taak moest zij volbrengen? Deze vragen wachtten op beantwoording, temeer omdat in West-Europa de Marxistische theorie juist op dit kernpunt geheel in vergetelheid was geraakt. Het was noodig te bewijzen, dat de diktatuur van het proletariaat bij Marx en Engels geen „eenmaal gebruikt woordje“* was, zooals later de oude Kautsky fabelde, maar niets minder dan de kern en het wezen van het Marxisme. Lenins beroemde „Staat en Revolutie“ werd in de oorlogsjaren voorbereid, hoewel het boek pas na de Oktober-revo- lutie het licht zag. Dit werk is onmisbaar voor het juiste begrip van het kommunisme; het ligt zoowel aan het politieke program als aan de dagelijksche praktijk van de kommunistische partijen ten grondslag. Ook hier heeft Lenin de Marxistische opvattingen hersteld, verdedigd en ontwikkeld. Hij zette uiteen, wat het beteekent, de „burokratisch-militaire staatsmachine“ niet over te nemen, doch haar te breken — en aan de hand van de ervaring van de revoluties van de 19e en 20e eeuw toonde hij aan, waardoor de kapitalistische staatsmachine moest worden vervangen. Hij teekende de omtrekken van de Sowjetstaat, die de politieke vorm van de diktatuur van het proletariaat is. Zijn uitgangspunt is de stelling van Engels, dat de staat niet een eeuwige noodzakelijkheid in elke menschenmaatschappij is, doch het produkt van de onverzoenlijkheid der klasse-tegenstellingen. „De staat is geenszins een van buiten aan de gemeenschap opgedrongen macht. Hij is veeleer een produkt van de maatschappij op een bepaalde trap van ontwikkeling; hij is de erkenning dat deze maatschappij zich in onoplosbare tegenstellingen heeft gesplitst en niet bij machte is, die uit te bannen. Opdat evenwel deze tegenstellingen — de klassen met de tegenstrijdige economische belangen — elkaar en de

kringloop van de conjunctuur voort, maar neemt een gewijzigd karakter aan: de tijden van opleving en hoogconjunctuur zijn korter, onvaster, niet algemeen maar plaatselijk — de crisis en de depressie ernstiger, verwoestender, algemeener, langduriger dan in den bloeitijd van de kapitalistische maatschappij. Maar de kringloop zelf blijft bestaan, zoolang het kapitalisme bestaat en in dezen zin verwerpt het Marxisme dus de theorie van de „permanente“ (economische) crisis.

maatschappij niet in een vruchteloze strijd verteren, is een schijnbaar boven de maatschappij staande macht noodig geworden, die het konflikt moet temperen en binnen de grenzen der „orde" houden; en deze, uit de maatschappij voortgekomen, maar zich boven haar stellende en zich meer en meer van haar vervreemdende macht is de staat." (Engels „Der Ursprung der Familie, des Privateigenthums und des Staats." 1918, blz. 177.)

De staat is een schijnbaar boven de maatschappij staande macht; in werkelijkheid is hij klassenstaat, „een bijzondere openbare macht" ten dienste van de heerschende klasse, een „bijzonder onderdrukkings-apparaat" (regeering; leger, politie, justitie, ambtenarij met alles wat daarbij behoort), ter verdediging van bepaalde klasseverhoudingen. Zooals de staat ontstaan is uit de klasse-maatschappij, zoo zal hij daarmee ook eenmaal een eind vinden. „Zoodra er geen enkele maatschappelijke klasse meer onderdrukt behoeft te worden — zoodra met de klassenheerschappij en den

— op de tot dusver bestaande anarchie der produktie berustende — strijd om het bestaan voor ieder individu afzonderlijk, ook de daaruit ontspruitende botsingen en uitspattingen zijn opgeruimd, valt er niets meer te onderdrukken, dat een bijzondere onderdrukkingsmacht, een staat noodig zou maken...-. Het ingrijpen van een staatsmacht in maatschappelijke verhoudingen wordt op het eene gebied na het andere overbodig, en slaapt dan vanzelf in. In de plaats van het regeeren over personen komt het besturen van zaken en leiden van produktieprocessen. De staat wordt niet „afgeschaft" — hij sterft af." (Engels, „Herm Eugen Dührings Umwälzung der Wissenschaft," 1910, 302).

Ook de diktatuur van het proletariaat is een klassestaat

— hij is de staat van de arbeidersklasse, die leiding geeft aan het bondgenootschap met de boeren. Hij heeft tot taak het socialisme op te bouwen, de arbeiders en boeren te beschermen tegen de onvermijdelijke aanvallen van de vroeger heerschende kapitalistische klasse, die haar positie tracht te herwinnen, evenals tegen buitenlandsche aanvallen. Daarvoor is een sterke en doelbewuste staatsmacht noodig, een diktatuur. „Tusschen de kapitalistische en de kommunistische maatschappij ligt de periode van de revolutionaire verandering van de eene in de andere. Met deze komt ook een politieke overgangperiode overeen, welke staat niets anders kan zijn dan de revolutionaire diktatuur van het proletariaat"

— zooals Marx in 1875 schreef, in zijn kritiek op het Go- thasche program van de Duitsche sociaal-demokratie. Maar deze sterke en onverbiddelijke staatsmacht bereidt tegelijk een maatschappelijke toestand voor, waarin de eene staats- funktie na de andere zal kunnen afsterven. Dat zal eerst gebeuren, nadat de opbouw van het socialisme niet slechts begonnen, doch ook voltooid is — nadat alle resten van de klasse-maatschappij niet slechts in de praktijk, maar ook in het bewustzijn van de menschen zullen zijn verdwenen en het socialisme de produktiviteit van de arbeid geweldig zal hebben verhoogd.

Met zijn „Staat en Revolutie" gaf Lenin aan de revolutionaire krachten die de wereldoorlog gewekt had, een duidelijk program en een politiek doel. De oorlog zou tot de wereldrevolutie leiden, er waren velen die dit reeds inzagen; haar hoe had men zich deze te denken? Was de wereldrevolutie een plotselinge algemeene uitbarsting, of een geheel tijdperk van strijd? Hoe zou de gang van de ontwikkeling zijn; zou het socialisme alleen internationaal, in een aantal landen tegelijk kunnen worden opgebouwd, of zou de arbeidersklasse eerst in een of meer landen de overwinning behalen, om in de loop van een gansche periode het wereldkapitalisme steeds verder terug te dringen? Deze vragen kregen toen reeds aktueele beteekenis; zij zouden later in de Russische Revolutie van beslissend belang zijn.

Lenin gaf reeds in 1915 het antwoord: „De ongelijkmatigheid van de ekonomische en politieke ontwikkeling is een onvoorwaardelijke wet van het kapitalisme. Daaruit volgt, dat de overwinning van het socialisme vooreerst in weinige, of zelfs in een enkel kapitalistisch land mogelijk is. Het overwinnende proletariaat van dit land zou zich, na de onteigening van de kapitalisten en na de organisatie van de socialistische produktie, tegen de overige kapitalistische wereld verheffen, de onderdrukte klassen van andere landen voor zich winnen, daar opstanden tegen de kapitalisten aanwakkeren en zoo noodig zelfs gewapenderhand tegen de uitbuitende klassen en hun staten optreden. — Want een vrije vereeniging van de naties in het socialisme is zonder een min of meer langdurige, hardnekkige strijd van de socialistische republieken tegen de achterblijvende staten onmogelijk."

Deze gedachte ontmoette toen reeds de heftige bestrijding van Trotski, die schreef dat het proletariaat in een geïsoleerd 38; •

...

land onmogelijk zou kunnen standhouden, en nog minder het socialisme opbouwen. Deze discussie tijdens de oorlogsjaren was de inleiding tot de groote kontroverse, waarvan tien jaar later het lot der Russische revolutie zou afhangen.

Wij hebben in dit hoofdstuk de uitdrukking „Leninisme*“ gebruikt.

Het zal nu duidelijk zijn, wat de verhouding tusschen Marxisme en Leninisme is. Het Marxisme is geen onbewegelijk dogma, maar een zich ontwikkelende wetenschap. De Marxistische beginselen zijn richtlijnen voor het verdere onderzoek en voor de oplossing van telkens nieuwe vraagstukken. De Marxisten hebben het Marxisme tegen de openlijk of verholen burgerlijke of reformistische aanvallen te verdedigen, maar ook tegen die „orthodoxie,“ die bij de woorden van de meester zweert zonder zich iets van nieuwe feiten, verhoudingen of mogelijkheden aan te trekken. Holland bijvoorbeeld heeft een geheele „school“ van zulke Marxisten gekend, die bij de historie achterbleven en tot volslagen onvruchtbaarheid en reactie vervielen. Lenin heeft het Marxisme niet alleen tegen zijn aanvallers verdedigd, maar het ook verder ontwikkeld en verrijkt in de nieuwe periode van kapitalistische ontwikkeling, die aangebroken was. Zoo is het Leninisme, volgens de juiste definitie van Stalin, het Marxisme van het tijdperk van het imperialisme en de proletarische revolutie. Het Leninisme is het Marxisme in dit tijdperk— het Marxisme, dat zich altijd ontwikkelt en zich steeds trouw blijft. Daarom is thans los van het Leninisme geen werkelijk Marxisme bestaanbaar.

111. De russische revolutie en de Sowjei-Unie.

De Februari-revolutie.

In de eerste dagen van Maart 1917, volgens de nieuwe tijdrekening, begonnen de stakingen en straatdemonstraties te Petrograd. De troepen weigerden te schieten en gingen over naar de zijde van het volk. Weldra sloeg de beweging over naar Moskou. In Petrograd werd de arbeiders- en soldaten-gedelegeerdenraad gekozen, daarop ook in de andere hoofdstad. De positie van het Tsarisme was onhoudbaar en

acht dagen na het begin van de revolutie deed Nikolaas de Tweede afstand van zijn troon.

Toen de eerste tijding van de revolutie tot Zurich was doorgedrongen schreef Lenin in zijn „Brief uit de Verte“: „De eerste revolutie, voortgebracht door de imperialistische wereldoorlog, is uitgebroken. Deze eerste revolutie zal zeer zeker niet de laatste zijn!“

Het Tsarisme was door een eigenaardig samenstel van krachten omvergeworpen. De arbeiders en de soldaten, die vrede, vrijheid en brood wilden, hadden de overwinning bevochten; tegelijk had het Tsarisme de steun van de bourgeoisie verloren om een gansch andere reden; immers zij was ontevreden, omdat de oorlog niet met voldoende energie en bekwaamheid gevoerd werd.

Het eerste resultaat van de „Februari-Revolutie“ was de „dubbelheerschappij“ — eenerzijds de regering Lwof- Kerenski als vertegenwoordiger van de imperialistische Russische bourgeoisie en haar bondgenooten in het Westen; anderzijds de sowjets (raden) van arbeiders en soldaten, en weldra ook van de boeren.

De bolsjewistische partij, die thans, voor het eerst na lange jaren, legaal kon optreden, stond voor het vraagstuk, wat nu de naaste taak van de arbeidersklasse moest zijn.

Lenin aarzelde niet, in de nieuwe situatie konsekwent de beginselen van de bolsjewistische politiek toe te passen. „De imperialistische oorlog,“ schreef hij, „moest met objectieve onvermijdelijkheid de klassenstrijd van het proletariaat tegen de bourgeoisie buitengewoon versnellen en op ongehoorde wijze verscherpen, hij moest overgaan in een burgeroorlog tusschen de vijandige klassen. Deze overgang is begonnen met de Februari-Maart-revolutie van 1917.“ Zoo wees Lenin reeds op 20 Maart, en nog in ballingschap, aan de Russische arbeidersklasse haar nieuwe taak. De arbeiders eischten vrede, vrijheid en brood. In hun strijd daarvoor konden zij de massa van de Russische boeren als bondgenooten winnen, evenals de arbeidersklasse van de andere oorlogvoerende landen. „Met deze beide bondgenooten kan en zal het proletariaat van Rusland, gebruik makend van de eigenaardigheden van het tegenwoordige oogenblik van overgang, eerst de democratische republiek en de volle overwinning van de boeren op de grootgrondbezitters veroveren en daarop overgaan tot het socialisme, dat alleen aan **40**

de door de oorlog gekwelde volkeren vrede/ brood en v r ij h e i d kan geven."

Eerst eenige weken later kon Lenin Rusland bereiken; op zijn voorstel aanvaardde de partij de politiek, die de revolutie moest voeren van haar eerste tot haar tweede etappe, en „die de macht moest leggen in de handen van het proletariaat en de armste lagen der boeren."

Het was de bolsjewistische politieke lijn van 1905, die thans haar voortzetting vond in Lenins „April-Thesen" en in de besluiten van de partij-konferentie van 24—25 April 1917.

Terwijl de bolsjewistische partij streed voor dit doel, ondersteunden de mensjewiki en de sociaal-revolutionairen Kerenski en de oorlog. De tegenstelling tusschen Marxisten en reformisten was thans zoo fel, dat zij ook uiterlijk en in den naam der partijen tot uitdrukking moest komen; op Lenins voorstel noemden de bolsjewiki zich niet langer sociaal- demokraten, doch kommunisten, evenals de schrijvers van het Manifest van 1848 gedaan hadden. Het is hier niet de plaats, de geschiedenis van de Russische Revolutie te schrijven. In vele boeken kan men vinden, hoe de bolsjewiki, in April nog een minderheid, in enkele maanden de meerderheid van de arbeidersklasse veroverden; hoe zij de reformistische partijen van de massaas wisten te isoleeren, doordrongen in leger en vloot, en millioenen bondgenooten wonnen onder de boeren, aan wie Kerenski evenmin het land wilde geven, als Nikolaas dat gedaan had. De geschiedenis van die zomer is rijk aan plotselinge wendingen, overwinningen en nederlagen; legaliteit en illegaliteit wisselden elkaar af, maar toen het bleek dat de Russische bourgeoisie de oorlog tot eiken prijs wilde voortzetten, dat zij den boeren het land onthield en de hongersnood het gedesorganiseerde Rusland bedreigde — toen gingen de massaas over naar de zijde der kommunisten, die de macht opeischten voor de Sowjets.

De Oktober-revolutie.

Toen de situatie daarvoor rijp was, nam het partijbestuur op 23 Oktober het besluit tot organisatie van de opstand; op 6 November 1917 had de socialistische revolutie in Petrograd gezegevierd.

Er volgden jaren van burgeroorlog en interventie. De toestand was menigmaal moeilijk, zelfs kritiek, maar het bondgenootschap van arbeiders en boeren hield stand. Ook de

andere bondgenoot, het proletariaat van de kapitalistische landen, kwam de Russische Revolutie te hulp. Om tijd te winnen was de Republiek gedwongen, in Maart 1918 de zware en smadelijke vrede van Brest-Litovsk met het Duitse imperialisme te sluiten; maar het doel werd bereikt, de vrede verschafte de „adempauze," die de revolutie noodig had. In November 1918 brak de Duitse revolutie uit en verscheurde het plunder-verdrag van Brest. De wereldoorlog voerde inderdaad, zoals Lenin voorzien had, tot een revolutionaire crisis in het geheele kapitalistische Europa. Een revolutionaire crisis echter beteekent op zichzelf nog niet de overwinning van het proletariaat — indien dit namelijk van de gelegenheid geen gebruik maakt. In West- en Midden-Europa wreekt zich thans het overwicht, dat het reformisme in de arbeidersbeweging veroverd had. De sociaal-democratie was nog bij machte, in sommige landen de revolutie te voorkomen, in andere haar vaart te stuiten. Deze eerste revolutionaire crisis bracht nog niet het eind van het kapitalisme in Europa, doch wel was de massa-beweging in Duitsland, Frankrijk en Engeland een ernstige belemmering voor de interventie-oorlog; en met het reformistische monopolie in de arbeidersbeweging was het nu voorgoed gedaan. In sommige landen gingen de sociaal-demokratische partijen geheel of in meerderheid naar het communisme over, in andere braken groepen zich vrij. In Maart 1919 vond de stichting van de nieuwe, Communistische Internationale plaats, welke thans in nagenoeg alle landen ter wereld haar secties heeft. In deze Derde Internationale was en is de bolsjewistische partij van de Sowjet-Unie de leidster; de voorhoede der arbeidersbeweging van alle landen ging bij de partij van Lenin in de leer, hoe een revolutionaire partij strijden ©n overwinnen moet.

De legers van de interventie werden het land uitgeworpen en de Russische bourgeoisie dolf in de burgeroorlog het onderspit. De economische politiek van de revolutie had in deze jaren noodgedwongen de vorm van het z.g. „oorlogskommunisme" aangenomen. Wijl de arbeiders-republiek van alle kanten werd bedreigd, moest zij alles in eigen hand nemen — het transport, de industrie en de voedselvoorziening — en alles in dienst stellen van de oorlogvoering en het voortbestaan van de arbeidersklasse, de draagster der revolutie. De offers waren groot, de overwinning was volkomen. De Sowjet- Unie stond aan het eind van 1920 voor de taak, het socialisme

op te bouwen in een door wereld- en burgeroorlog geruïneerd en uitgeput land.

Tot dusver had de geschiedenis het inzicht van Lenin bevestigd. De imperialistische oorlog leidde, zooals hij voorspeld had, tot een revolutionaire crisis, en tot de revolutie in een reeks van landen. Het tijdperk van de algemeene crisis van het kapitalistische wereldstelsel was begonnen, dat is het tijdperk van de wereldrevolutie. Bij de eerste aanloop was het stelsel nog niet in zijn geheel vernietigd, maar reeds was er een breuk ontstaan. Het tsaristische Rusland bleek de zwakste schakel te zijn — hier viel het kapitalisme het eerst. En dit ondanks het onloochenbare feit, dat het Russische kapitalisme bij verre na niet het hoogst ontwikkelde was. Daarom voorspelden dan ook al de dogmatici, die zich ten onrechte Marxisten waanden, dat de revolutie in Rusland niet in stand kon blijven. „In het achterlijke Rusland is geen socialisme mogelijk." Zij voorzagen hetzij de overwinning van de kontra- revolutie, of de vrijwillige terugkeer tot het kapitalisme. De feiten spraken een andere taal, maar wat geeft de dogmaticus om feiten? De Russische revolutie is van haar eerste dag begeleid door een koor van ongeluksprofeten — te beginnen met de dagblad-korrespondenten, die in 1918 en 1919 periodiek de val van de Sowjet-Regeering „binnen een week" voorspelden, en te eindigen met Kautsky, die nog in 1930 volgens alle regels van het Marxisme (Kautskys Marxisme!) „bewees", dat het bolsjewisme in een doodlopend slob was geraakt en dat het „onzinnige experiment" van de kollektivi- satie zéker zou mislukken.... Sindsdien is niet de Russische Communistische Partij ondergegaan, maar zijn wel de sociaal- democratische partijen van Duitschland en Oostenrijk verslagen, die het voordeel genoten van Kautskys wijze adviezen.

Wat zal men van deze profeten zeggen, wier voorspellingen zoo slag op slag door de werkelijkheid worden beschaamd?

Mag men van hen niet zeggen, dat zij hun eigen tijd niet begrijpen?

Als de Entente en de Centralen in 1918 tot overeenstemming waren gekomen, dan hadden zij de nog zwakke sowjet- staat kunnen verslaan. Maar zij lagen in ouderlingen strijd.

Als in 1920 alle kapitalistische staten zich met Wrangel en Pilsjoedski vereenigd hadden, misschien was ook toen nog de uitslag een andere geweest. Maar zij konden dat niet wa-

g*n, wegens de krachtige steun, die de arbeiders van het Westen aan hun Russische makers verleenden.

Als.... deze onderstellingen laten zich voortzetten en aanvullen.

Maar de wereldoorlog was geen toeval; de ongelijkmatige ontwikkeling van het kapitalisme en de ten gevolge daarvan tot het uiterste toegespitste tegenstellingen der kapitalistische landen zijn het niet, evenmin als de revolutionaire beweging der arbeiders, of de vrijheidsstrijd in de koloniën. Dit alles is in het tijdperk van het ondergaande kapitalisme noodzakelijk, wetmatig, normaal. Daarom was de Russische revolutie geen avontuur — en kon het verzwakte kapitalisme niet meer de kracht vinden, om de Commune van Petrograd te vernietigen, zooals het opbloeiende kapitalisme vijftig Jaar tevoren de Commune van Parijs nog in bloed had kunnen verstikken. De bres, die de Oktober-revolutie in het kapitalistische stelsel geslagen heeft, zal niet meer gedicht worden.

De nieuwe economische politiek.

Aan het eind van de burgeroorlog stonden de Russische arbeiders voor een moeilijke taak. Na de overwinning aan het militaire, bleek een terugtocht aan het economische front onvermijdelijk. Lenins plan tot een „Nieuwe Economische Politiek" werd aangenomen. De „NEP" was een gedeeltelijke terugtocht, maar geen vlucht. Het was een „reculer pour mieux sauter," een hergroepering van de krachten, die aan de nieuwe aanval voorafging. Alle vijanden hoopten en verwachtten, en sommige vrienden vreesden, dat de „NEP" het herstel van het kapitalisme in Rusland zou inluiden; zij hadden de kracht van de arbeidersklasse onderschat, zooals zij de macht van het kapitalisme overschatten. „De Nieuwe Economische Politiek is een bijzondere politiek van de proletarische staat, die ingesteld is op de toelating van het kapitalisme, terwijl de proletarische staat de „kommandohoogten" in handen houdt — die ingesteld is op de strijd tusschen de kapitalistische en de socialistische elementen, op de groeiende rol van de socialistische elementen ten koste van de kapitalistische — die ingesteld is op de overwinning van de socialistische elementen op de kapitalistische, op de vernietiging van de klassen, en de schepping van het fundament van de socialistische economie." (Woorden van Stalin op het 14e partijcongres, in Mei 1925). De Sowjetstaat heeft inder

daad de „kommandahoogten" — groote industrie, transport, buitenlandche handel, bankwezen — nooit uit handen gegeven; de „NEP" was de adempauze, noodig om de krachten te verzamelen en de weg vrij te maken voor de nieuwe aanval aan het geheele front van de klassenstrijd en van de socialistische opbouw.

Lenin heeft dit niet meer gezien. Hij stierf op 11 Januari 1924, na een jaar van ziekte. In zijn laatste geschriften sprak hij het vaste vertrouwen uit, dat de Nieuwe Economische Politiek den weg zou banen voor de opbouw van het socialisme in de Sowjet-Unie. „Inderdaad, de macht van de staat over alle belangrijke produktiemiddelen, de macht van de staat in handen van het proletariaat, het bondgenootschap van dit proletariaat met vele millioenen kleine boeren en keuterboeren, de zekerheid van de leidende rol van het proletariaat tegenover de boeren — is dat soms niet alles wat wij noodig hebben om uit de kooperatie en de kooperatie alleen, die wij vroeger als kleinigheid beschouwden en die wij van een bepaald standpunt nu onder de „NEP" ook zoo zouden kunnen beschouwen — is dat soms niet alles wat noodzakelijk en noodig is voor de opbouw van een volledige socialistische maatschappij? Dat is nog niet de opbouw van de socialistische maatschappij, maar het is alles wat noodzakelijk en noodig is voor deze opbouw." Zoo schreef Lenin in 1923 in de brochure over de kooperatie, die zijn laatste politieke raadgevingen behelsde.

Omstreeks dezelfde tijd, op 16 Januari 1923, bespote hij de reformist Soechanof, die evenals Kautsky en tienduizend anderen de „onmogelijkheid" van het socialisme in het achterlijke en onbeschaafde Rusland had betoogd:

„Rusland heeft niet zulk een hooge ontwikkeling van de produktiekrachten bereikt, waarbij het socialisme mogelijk is". Deze onbetwistbare stelling herkauwen de helden van de Tweede Internationale duizendmaal, en het schijnt hun dat zij beslissend is voor de waardeering van onze revolutie.

Nu, en als de eigenaardigheid van de situatie Rusland ten eerste heeft gesteld temidden van de imperialistische wereldoorlog, waarin alle eenigszins invloedrijke West-Europeesche staten zijn betrokken, en als de ontwikkeling van Rusland is gesteld op de grens van de beginnende en ten deele reeds begonnen revoluties van het Oosten, in zulke omstandigheden waarin wij juist dat bondgenootschap van de „boerenoorlog" **met de arbeidersbeweging konden verwerkeltjen, waarvan**

zulk een „Marxist“ als Marx in 1856 droomde als van een der mogelijke perspectieven ten opzichte van Pruisen?

En als de situatie zonder uitweg de krachten van de arbeiders en boeren vertiendubbelde en ons de mogelijkheid opende voor een andere overgang tot het scheppen van de voornaamste voorwaarden der beschaving, dan in alle overige West-Europese staten? Is dan daardoor de algemeene lijn van de ontwikkeling der wereldhistorie veranderd? Zijn daardoor de fundamenteel[©] verhoudingen der fundamenteel[©] klassen veranderd in iedere staat, die betrokken wordt of is in de algemeene gang van de wereldgeschiedenis?

Als er voor de schepping van het socialisme een bepaald peil van kuituur noodig is (hoewel niemand kan zeggen, welk „peil van kuituur“ dat precies is) waarom kunnen wij dan niet beginnen om eerst langs revolutionaire weg de voorwaarden om dat peil te bereiken te veroveren, om ons daarna pas, op de grondslag van de arbeiders- en boerenmacht in de Sowjetstaat, in beweging te zetten om andere volken in te halen?

Voor de schepping van het socialisme, zegt gij, is beschaving vereischt.

Zeer goed. Welnu, waarom konden wij niet eerst zulke voorwaarden voor de beschaving bij ons invoeren, als de verjaging van de grootgrondbezitters en de verjaging van de Russische kapitalisten, om daarop de beweging naar het socialisme te beginnen? In wat voor boekjes hebt ge gelezen, dat dergelijke variaties van de gewone historische gang van zaken ontoelaatbaar of onmogelijk zijn?"

In woorden als deze vindt men de tegelijk principieel[©] en ondogmatische, wetenschappelijke en revolutionaire geest van het Leninisme.

Het Trotskisme.

Reeds in 1923 had zich in de partij de fractie onder leiding van Trotski georganiseerd, die tegen de politiek van de partijleiding oppositie voerde; na Lenins dood nam de strijd steeds scherper vormen aan, en drukte in 1924—'27 zijn stempel op het politieke leven van de Sowjet-Unie en de Communistische Internationale. Het ging hierbij niet om personen, maar om de levensvragen van de wereldrevolutie en van de Sowjetstaat; hetgeen natuurlijk niet verhindert, dat de persoonlijkheden van de leider der partijmeerderheid Stalin, en die van de

oppositieele fraktie Trotzki, voor den afloop van het konflikt van groot gewicht waren. De strijd tegen Trotzki had voor de ontwikkeling van het Marxisme als theorie en beweging een niet geringere beteekenis, dan de strijd tegen het reformisme van Bernstein vijftientig jaar tevoren.

Trotzki's aanvallen op het bolsjewisme waren niet van jonge datum. Gedurende de geheele tijd van 1903 tot 1917 behoorde hij in de Russische arbeidersbeweging tot de tegenstanders van Lenin. De politiek, die hij in de revolutie van 1905 verdedigde wordt het best gekenmerkt door een citaat uit zijn brochure „Onze Revolutie/* geschreven in 1906:

„Zonder direkte ondersteuning van staatswege door het Europeesche proletariaat zal de arbeidersklasse van Rusland niet bij machte zijn, zich aan de macht te handhaven en haar tijdelijke heerschappij te veranderen in een duurzame socialistische diktatuur. Daaraan kan men geen enkel oogenblik twijfelen/*

Trotzki sprak in 1905 de gedachte uit, dat de burgerlijke revolutie tegen het tsarisme onverwijld moest leiden tot een arbeidersregeering — die echter naar zijn meening onvermijdelijk in konflikt moet komen met de groote massa der boeren, en die daarom in een agrarisch land als Rusland te gronde moet gaan, tenzij de Russische Revolutie op den voet gevolgd werd door de overwinnende socialistische revolutie in West-Europa. Het is niet moeilijk in te zien, hoe weinig deze theorie gemeen had met het bolsjewisme, en hoe nauw zij verwant is aan de theorieën der mensjewiki, die Lenin zoo onverbiddelijk hekelde en bespote.

Eerst in Juli 1917 traden Trotzki en zijn geestverwanten toe tot de communistische partij, Trotzki nam deel aan de organisatie van de Oktober-Revolutie, de opbouw van het Roode Leger en de stichting van de Communistische Internationale. Maar ook gedurende de jaren, dat Trotzki tot de bolsjewistische partij behoorde, kwam het tot een reeks van felle botsingen, die de verschijningsvorm waren van diep liggende, principieele politieke geschillen — zoo bij de onderhandelingen met de Duitschers en de vrede van Brest-Litofsk, toen Trotzki de absoluut noodzakelijke vrede niet wilde sluiten, en later bij de debatten over de strategie van de burgeroorlog en de taak van de vakverenigingen. In de eerste, moeilijkste jaren van de „NEP**“, toen de Russische arbeidersklasse temidden van puinhoopen de opbouw moest beginnen, toen de revolutionaire crisis in het Westen overging in eenige jaren

van betrekkelijke stabilisatie, moest de Onvereenigbaarheid van het Trotskisme met de communistische politiek opnieuw blijken. Nu de wereldrevolutie niet onmiddellijk in de meest ontwikkelde kapitalistische landen tot een overwinning geleid had en de vorm aannam — gelijk Lenin voorspeld had — van een geheel tijdperk van strijd om het socialisme — nu wanhoopde Trotski aan de mogelijkheid, dat de diktatuur van het proletariaat in het achterlijke Rusland zou stand houden, en des te meer, dat zij het socialisme zou kunnen opbouwen. Hij geloofde niet aan een duurzaam bondgenootschap met de groote massa der boeren, en zag het konflikt als onvermijdelijk. Het kwam tot een scherpe strijd, die eindigde met de volledige nederlaag der oppositie.

De partij en de arbeidersklasse stonden achter Stalin, die spoedig de plaats van Lenin innam. In tegenstelling met Trotski, die in Rusland het dogmatisch-versterkte Marxisme van Kautsky c.s. vertegenwoordigde, was Stalin vleesch van het vleesch van de bolsjewistische partij, had hij zich ontwikkeld als de leider van de spoorwegarbeiders van Tiflis en de stakers van Bakoe, als organisator en leider van de „on-dergrondsche" partij in geheel Rusland en van de „Prawda," het telkens verboden, en telkens onder andere namen weer verschijnende dagblad van de arbeiders van Petersburg in de woelige jaren voor de oorlog. Het nationale vraagstuk had voor Rusland, met zijn honderden onderdrukte volkeren, de grootste beteekenis; Stalin werkte in 1913 tesamen met Lenin de nationale politiek van het bolsjewisme uit. Hij behoorde in 1917 tot de meest verantwoordelijke leiders van de partij; toen Lenin, met arrestatie bedreigd, aan de zittingen van het Juli-kongres niet kon deelnemen, viel de politieke leiding daarvan aan Stalin toe. Reeds op dit kongres lieten zich stemmen hooren, die de opbouw van het socialisme in Rusland alleen mogelijk achtten „bij de aanwezigheid van een proletarische revolutie in het Westen." Het antwoord van Stalin aan Preobrazjenski is waard geciteerd te worden:

„De mogelijkheid is niet uitgesloten, dat juist Rusland het land zal zijn, dat de weg naar het socialisme baant. Totnogtoe heeft nog geen enkel land zulk een volledige vrijheid genoten als wij die in Rusland hadden, en geen enkel land heeft ook getracht, de kontrole van de produktie door de arbeiders door te voeren. Bovendien is de basis van onze revolutie breeder dan in West-Europa, waar het proletariaat geheel alleen, aangezicht tegen aangezicht staat tegenover

do bourgeoisie. Bij ons worden de arbeiders door de armste lagen der boeren ondersteund. Tenslotte funktioneeret het staatsapparaat in Duitschland veel beter, dan het onvolmaakte apparaat van onze bourgeoisie, die immers zelf cyns- plichtig is aan het Europeesche kapitaal. Wij mogen niet vasthouden aan de verouderde voorstelling, alsof alleen Europa ons de weg zou kunnen wijzen. Er bestaat een dogmatisch en een scheppend Marxisme. Ik ben een aanhanger van het laatste!*" Het voorstel van Preobrazjenski werd door het kongres verworpen. (J. Stalin, „Auf dem Weg zum Oktober“/ Berlijn 1927, blz. 138).

In de discussie van 1923—1927 stond Stalin tegen Trotzki, als de vertegenwoordiger van het bolsjewisme en de voortzetter van de politiek van Lenin tegenover de aanhanger van de „verouderde voorstelling, alsof alleen Europa ons de weg zou kunnen wijzen." Dat wil niet zeggen, dat Trotzki de drager van het internationalisme was, tegenover de nationaal- Russische bekrompenheid der bolsjewiki. Omgekeerd. Juist omdat Rusland sinds het begin van de eeuw was geworden tot het wereldcentrum van de strijd tegen het kapitalisme, daarom vertegenwoordigde het bolsjewisme, in zijn politiek, tak- tiek en organisatievormen de toekomst van het internationale socialisme.

De opbouw van het socialisme In de Sowjet-Unie.

De partij-diskussie liep in hoofdzaak over de vooruitzichten van de opbouw in de Sowjet-Unie. De oppositie betoogde, dat de opbouw van het socialisme in één land ónmogelijk was. De wereldrevolutie zou ook in andere, meer ontwikkelde landen overwinnen en het Russische proletariaat te hulp komen — maar gebeurde dat niet, dan zou de Sowjetunie, doodgedrukt door de kapitalistische omgeving, in de strijd met de wapenen te gronde gaan of, zelfs zonder oorlog, tot kapitalisme ontaarden. Uit deze sombere blik op de toekomst volgde onvermijdelijk een politiek, die tusschen de uitersten van moedeloosheid en overmoed, defaitisme en avontuurlijkheid, stuurloos heen en weer zwalkte.

De meerderheid van de partij antwoordde de oppositie door aan te knopen bij de gedachten die Lenin reeds in 1915 had uitgesproken aangaande de ongelijkmatige ontwikkeling van het kapitalisme.

„Waarin bestaan de elementen van de wet van de ongelijkmatigheid der ontwikkeling onder het Imperialisme?

Ten eerste hierin, dat de wereld reeds verdeeld is tus- schen de imperialistische groepen. Er zijn in de geheele wereld geen „vrije" en onbezette gebieden meer en om nieuwe markten en grondstoffen te verkrijgen, moet men deze gebieden anderen met geweld ontrukken.

Ten tweede daarin, dat de geweldige ontwikkeling van de techniek en de toenemende nivelleering ten opzichte van het ontwikkelingspeil der kapitalistische landen de mogelijkheid hebben geschapen voor het, als met een sprong inhalen van de eene landen door de andere, die zich niet zoo snel ontwikkeld hebben, en dit proces hebben vergemakkelijkt.

Ten derde daarin, dat de oude verdeeling in invloedssferen tusschen de afzonderlijke imperialistische groepen telkens in konflikt geraakt met de nieuwe krachtsverhouding op de wereldmarkt, en dat tot schepping van het „evenwicht" tusschen de oude verdeeling der invloedssferen en de nieuwe verhouding der krachten periodiek her-verdeelingen van de wereld door imperialistische oorlogen noodzakelijk zijn.

Daarvandaan de toeneming en de verdieping van de ongelijkmatigheid der ontwikkeling in de periode van het imperialisme.

Daarvandaan de onmogelijkheid, de conflicten in het kamp der imperialisten op vreedzame wijze bij te leggen...,

De imperialistische wereldoorlog was de eerste poging, om de reeds verdeelde wereld opnieuw te verdoelen. Deze poging kwam het kapitalisme op de overwinning van de revolutie in Rusland en de wankeling van de grondslagen van het imperialisme in de koloniën en afhankelijke landen te staan. Om er maar van te zwijgen dat op de eerste poging tot her- verdeeling een tweede poging moet volgen, waarop men zich in het kamp der imperialisten reeds voorbereidt.

Men kan er nauwelijks aan twijfelen, dat de tweede poging tot her-verdeeling het wereldkapitaal veel duurder zal komen te staan, dan de eerste poging. Dat zijn de perspek- tieven van de ontwikkeling van het wereldkapitalisme van het standpunt van de wet van de ongelijkmatigheid onder het imperialisme. Gij ziet, dat deze perspectieven direkt tot de mogelijkheid van de overwinning van het socialisme in afzonderlijke kapitalistische landen in het tijdperk van het imperialisme voeren."

Deze zinsneden zijn ontleend aan de rede, die Stalin op

13 December 1926 hield, en waarin hij tegenover het citaten — Marxisme van Trotski en Sinowjew, aan de hand van de levende werkelijkheid aantoonde, hoe de verhoudingen van het imperialisme noodzakelijk leiden tot zulke conflicten, **die** het internationale front van het kapitalisme zwakker maken, en daarmee de voorwaarden scheppen voor het breken van dit front door de arbeiders van de verschillende kapitalistische landen. (J. Stalin, „Der Oppositionsblock und die Fragen der Revolution in der U.S.S.R." 1927, blz. 201—203).

Er is sinds deze gedenkwaardige discussie een geruime tijd verlopen; lang genoeg om te vragen, wien de feiten in het gelijk hebben gesteld.

Vertoont de kapitalistische wereld niet, in steeds schrillere kleuren, het beeld, dat Lenin en Stalin teekenden? De pogingen tot een vreedzame regeling der conflicten, tot tempering van de concurrentie op de wereldmarkt of vestiging van een door allen erkend gezag boven de staten hebben schipbreuk geleden. De kortstondige relatieve stabilisatie van het kapitalisme ging spoedig ten einde; de crisis van 1929 en haar gevolgen hebben er een eind aan gemaakt. Nooit was de handelsoorlog zoo verwoed als thans. De ongelijkmatigheid van de ontwikkeling voert, evenals voor 1914, tot plotselinge wijzigingen in de politieke en economische machtsverhoudingen, die in strijd zijn met de bestaande verdeling van de wereld. Weer eischen „nieuwe" staten zoals Japan, hun „plaats in de zon," of komen, gelijk Italië en Duitschland in verzet tegen de wijze, waarop de wereld te Versailles verdeeld werd — met als achtergrond de tegenstelling tusschen de wereldmachten van het Britsche Rijk en de Vereenigde Staten. De politieke situatie is weer, gelijk ze was in 1914, aan de vooravond van de wereldoorlog. De vrede van Versailles (1919) en het verdrag van Washington (1922) zijn aan duigen geslagen. Sinds 1931 voert Japan oorlog in Oost-Azië, in 1935 verbrak Italië de vrede in Afrika. Het Duitsche fascisme wapent zich tot de tanden, voltooit de organisatie van leger en vloot, en wacht zijn kans af. Reeds spreken alle regeeringen en alle kranten over het gevaar van een wereldoorlog in een nabije toekomst. Tegen dit gevaar moet en kan men strijden; maar zeker is het, dat de sociaal-democratische verwachtingen omtrent de toenemende vreedzaamheid van de internationale verhoudingen onder het kapitalisme door de feiten weerlegd zijn.

De ontwikkeling van het kapitalisme na den oorlog heeft 51

de rooskleurige verwachtingen van de Kautskys en andere reformisten teleurgesteld. Van een internationale aaneensluiting der imperialistische staten („ultra-imperialisme") is geen sprake. Zij is theoretisch en praktisch onmogelijk. Sinds de Oktober-revolutie staan in de wereld de twee systemen, kapitalisme en socialisme, tegenover elkaar; en sindsdien is de innerlijke kracht van het kapitalistische systeem niet toe- doch afgenomen.

En het socialistische systeem? Het is niet mogelijk, hier in bijzonderheden de economische en politieke geschiedenis van de Sowjet-Unie in de laatste jaren te schrijven, of een uitgebreid cijfer-materiaal te analyseren. Wij willen volstaan met enkele feiten en conclusies, die voor ernstige **betwisting** nauwelijks vatbaar lijken.

Het eerste vijf-jaren-plan.

De „Nieuwe Economische Politiek" vervulde haar doel; zij deed de economische kracht van het land en van de arbeidersklasse toenemen. De wonden, geslagen door oorlog en burgeroorlog, waren geheeld. Door en in de strijd tegen de op-positie was het heldere inzicht gewonnen omtrent den weg, dien de revolutie thans moest inslaan. Het oogenblik voor de vastberaden opmarsch naar het socialisme en de onverbiddelijke aanval op de resten van het kapitalisme was aangebroken. Het eerste vijf-jaren-plan werd opgesteld, goedgekeurd, en verwerkelijkt van 1 Oktober 1928 tot 1 Januari 1933, dus in vier jaar en drie maanden. Het was het plan van de snelle industrialisatie en kollektivisatie van het land, van de aanval van het socialisme over de geheele linie.

Het plan werd niet aangenomen zonder scherpe strijd in de partij, niet alleen tegen de resten van de Trotskistische oppositie, maar ook tegen de „rechtschen," die een tijd lang onder leiding van Boecharin, Rykof en Tomski opkwamen tegen de politiek van snelle industrialisatie, tegen de krachtige bevordering van de kollektieve landbouw en de likwi- datie van de „koelaks" (dorpskapitalisten en woekeraar) als klasse. Tegenover het vijfjaar-plan stelden zij een „twee-jaar- plan," dat zich toespitste op de landbouw, niet op de industrie, en op de versterking van het individueele boerenbedrijf, in plaats van de socialistische reconstructie van het dorp. De partij wees hun voorstellen van de hand; in een geweldige golf van enthousiasme werd het vijf-jaar-plan aan

genomen en uitgevoerd. Er is geen twijfel *aan*, dat dit plan de hoogste inspanning en groote offers van de werkers van de Sowjet-Unie vergde; het staat vast, dat deze offers en deze inspanning het gestelde doel hebben bereikt, en dat de revolutionaire politiek van het plan de juiste is gebleken.

De Sowjet-Unie was een agrarisch land; het is thans een industrieel land. Het bezit een eigen socialistische zware industrie, en vervaardigt zijn eigen machines, traktoren, automobielen en vliegtuigen. Nieuwe industriegebieden in de Oeral en in Siberië werden geschapen; een geweldige ontwikkeling had plaats in de produktie van steenkool en petroleum en in de opwekking van elektrische energie.

Zonder industrialisatie geen moderne techniek; zonder moderne techniek geen overwinning van het socialisme, noch in de stad, noch in het dorp. Het eerste vijf-jaren-plan heeft de Sowjet-Unie een moderne industrie gegeven. Nog treffender zijn de resultaten op het gebied van de landbouw. „De partij bereikte, dat de Sowjet-Unie uit een land van het kleine boerenbedrijf tot een land van het grootste landbouwbedrijf ter wereld werd". Meer dan twee honderduizend kollektieve bedrijven namen de plaats in van vijftien miljoen verspreide en machteloze boerenbedrijfjes. Op het oogenblik zijn reeds negentig procent van de Russische boerderijen tot het kollektieve bedrijf toegetreden. Daarneven zijn vijf duizend sowjet-bedrijven op voorheen onbebouwde grond georganiseerd. „In het dorp heeft het kollektieve bedrijf voor goed en zonder mogelijkheid van terugkeer overwonnen!/'

Het vijf-jaar-plan heeft een grondige wijziging gebracht in de klasse-verhoudingen. De partikuliere kapitalist, de „Nep-man", bestaat niet meer in de industrie. De geheele industrie is gesocialiseerd. Ook in de warenomzet is de rol van de partikuliere handelaars, kooplieden en spekulanten uitgespeeld; de kooperatie en de sowjet-handel hebben hun plaats ingenomen. De laatste schuilplaats van de kapitalistische uitbuiting, de laatste wortel voor het opschieten van kapitalistische verhoudingen was het dorp. Zoolang de kollektivisatie de meerderheid der boeren niet vereenigde, bood het individueel© bedrijf nog een voedingsbodem voor spekulatie, woeker en de uitbuiting van landarbeiders. De „koelaken" waren de laatste, nog niet onteigend© kapitalistische klasse. Thans zijn de werkende boeren in het kollektieve bedrijf van de uitbuiting en de woeker bevrijd; de economische macht van de koelaken is gebroken, hun bezit onteigend.

Reeds is veel bereikt ter verheffing van het levenspeil der arbeiders en boeren. De werkloosheid bestaat niet meer; er is werk voor iedereen. Geen bestaans-onzekerheid meer voor de arbeidersklasse!

Het pauperisme in het dorp bestaat niet meer. De armste lagen van de dorpsbevolking zijn volledig opgenomen in het kollektieve bedrijf, de dorpswoeker is onmogelijk gemaakt, de landheeren en groote bezitters zijn onteigend. De loonen zijn verhoogd, een voorbeeldige sociale verzekering werd ingevoerd.

Groot zijn de successen op het gebied van de kuituur. Wij noemen slechts de overwinning op het analfabetisme en de invoering van de leerplicht. De wetenschap groeit, in het bijzonder de wetenschap van het Marxisme, dat de leidraad van de politiek der Sowjet-Unie is. Het Marxisme ontwikkelt en verrijkt zich aan de hand van de nieuwe ervaring. Ook dat gaat niet van zelf, niet zonder strijd. Om de wereldbeschouwing van het dialektische materialisme verder te ontwikkelen, is het noodig haar te verdedigen tegen het mechanische materialisme, dat in een revolutionair tijdperk de gevaarlijkste vijand is, alsook tegen het doordringen van idealistische invloeden.

Rusland was de „gevangenis der volkeren“; de Sowjet-Unie toonde de mogelijkheid van hun vreedzame samenwerking bij de opbouw van het socialisme en van een kuituur, die socialistisch naar den inhoud, en voor elk volk nationaal naar den vorm is.

Rusland was de zwakste staat ter wereld; de Sowjet-Unie is de sterkste. De uitvoering van het vijf-jaar-plan heeft het land een plaats onder de groote industrieele staten gegeven en het onafhankelijk gemaakt van het buitenland — hetgeen natuurlijk niet het prijsgeven van voor de Sowjet-Unie nuttige handelsbetrekkingen beteekent. De industrialisatie en kollektivisatie versterken de technische uitrusting en de sociale aaneengeslotenheid van het roode leger van het socialisme. De Sowjet-Unie voert met taaie volharding een vredespolitiek, die in de strijd tegen de oorlog menig succes heeft te boeken; zij is, als dit volstrekt onvermijdelijk zou zijn, in staat een oorlog te winnen.

In plaats van de kapitalistische anarchie en concurrentie is het socialistische plan gekomen, en het heeft groote overwinningen behaald. Terwijl in de kapitalistische wereld de produktie in de eerste krisisjaren met tientallen procenten 54

verminderde, steeg zij in de Sowjet-Unie onafgebroken. De resultaten van het eerste vijf-jaar-plan hebben bewezen dat de opbouw van de socialistische maatschappij in één land mogelijk is.

Wat is er overgebleven van al die voorspellingen van de mislukking van het plan, dat door alle burgerlijke theoretici en reformistische leiders voor een fantasie en een droom werd uitgekregen?

In plaats van vele anderen, willen wij slechts Trotzki's pessimistische woorden uit het jaar 1926 citeeren: „Wij zijn aan het eind van de zoogenaamde herstelperiode. Wij hebben ongeveer het voor-oorlogs-peil bereikt. Maar dat is tegelijk het begin van het herstel van onze materieele samenhang met de wereld-ekonomie. Wij moeten ons grond-kapitaal, dat nu een krisis doormaakt, vernieuwen en wie meent, dat wij reeds in de eerstkomende jaren uit eigen kracht de geheele uitrusting of een groot deel daarvan zullen kunnen produceeren, is een fantast. De industrialisatie van ons land.... beteekent voor de naaste, tamelijk lange toekomst niet de vermindering, doch integendeel het toenemen van onze samenhang met de buitenwereld, d.w.z. ook van onze (natuurlijk wederzijdsche) afhankelijkheid van de wereldmarkt, van het kapitalisme, van zijn techniek en ekonomie, en tegelijk het groeien van de strijd tegen de internationale bourgeoisie." Zoo leidt Trotzki uit de achterlijkheid van het kapitalistische Rusland „de afhankelijkheid van Rusland, ook van de Sowjet-Unie, van de wereldeconomie" af. (Pro- tokoll der erw. Exekutive der Komm. Internationale" 1927, blz. 587—8).

De geschiedenis heeft zich ook nu weer niet gehouden aan het schema van Trotzki. De Sowjet-Unie heeft geleerd, haar eigen machines en produktiemiddelen te vervaardigen en zich onafhankelijk te maken van de wereldmarkt. In de strijd tusschen de twee stelsels, waarin de wereld sinds de Oktoberrevolutie uiteenvalt, is het socialisme aan de winnende hand, ondanks het feit, dat de Sowjet-Unie nog niet de hulp van de overwinnende revolutie in de hoogst ontwikkelde landen heeft gekregen. De burgerlijke en de sociaal-demokratische pers staan vol van beschrijvingen van de moeilijkheden en gebreken, die de Russische arbeidersklasse nog niet heeft kunnen overwinnen, en van de offers die zij zich zelf oplegt. Niets gemakkelijker dan dat! Men behoeft slechts de zelfkritiek na te schrijven, die de leiders van de Russische arbeiders-

dersklasse openlijk oefenen — een kritiek, zoo fel en onverbiddelijk, als alleen kan voortspruiten uit een sterk zelfvertrouwen en zekerheid van de eigen zaak.

Maar kan men er aan twijfelen, dat de arbeiders, die, als eerste noodzakelijkheid, hoogovens, fabrieken en elektrische centrales wisten te scheppen, ook huizen in voldoende getale zullen bouwen, en de produktie van voorwerpen van massa- gebruik op de breedste schaal ontwikkelen?

Het bondgenootschap tusschen de arbeiders en de boeren leidde tot de kollektivisatie en de oplossing van het graan- probleem. De groote moeilijkheden en offers, die met de vorming en organisatie der collectieve bedrijven en met het woedende verzet der koelaken verbonden waren, zijn in wezen overwonnen en goedge maakt. Het kaartensysteem, eenige jaren lang noodig om door de moeilijke begintijd heen te komen, is geheel afgeschaft. De oogst opbrengst neemt reeds aanmerkelijk toe, en het collectieve- en sowjetbedrijf is reeds bij machte, zich tot taak te stellen, de lage productiviteit van de landbouw, die erfenis van het Tsarisme, te overwinnen.

Het tweede vijf-jaar-plan is in Januari 1934 in zijn definitieve vorm aangenomen; het voorziet in een stijging van de produktie van gebruiksgoederen, die de stijging van de produktie van produktiemiddelen nog overtreft. De moeilijkheden in het transportwezen en de warenomzet zijn in hoofdzaak overwonnen. Nadat in de eerste vijf jaar de grondslag gelegd is, brengt het socialisme reeds snel stijgende welvaart aan de massa's. De Stachanow-beweging, vrucht van het initiatief der arbeiders, verheft de produktiviteit van de socialistische arbeid, op den grondslag van de kennis en be- heersching der techniek, reeds dikwijls tot een hooger peil, dan in de meest ontwikkelde kapitalistische landen bereikt werd. In deze beweging bespeurde Stalin reeds een kiem tot de overgang van het socialisme naar het hoogere stadium van het communisme, waarbij de tegenstelling tusschen hoofd- en handenarbeid zal zijn opgeheven. De vraag, door hem gesteld: „Wie zal overwinnen?" is in de Sowjet-Unie voor goed ten gunste van het socialisme beantwoord. Geen macht ter wereld is meer in staat, het socialisme in de Sowjet-Unie neer te slaan of te vernietigen.

Dit alles bracht het communisme tot stand, in de Sowjet- Unie, een achterlijk en onwetend land, in de korte tijd van achttien jaar, en onder internationale omstandigheden, die verre van gunstig waren. Het heeft de jonge generatie van **56**

een snel groeiende bevolking vervuld met zelfvertrouwen, geloof in de toekomst en liefde voor de overwinning van het socialisme, in de Sowjet-Unie en daar buiten.

Want het lot van de Sowjet-Unie valt niet te scheiden van de wereldrevolutie tegen het kapitalisme. De mogelijkheid van de opbouw van het socialisme in een land betekent niet de onverschilligheid jegens hetgeen buiten de grenzen van dat land gebeurt. De arbeiders en boeren van de Sowjet-Unie kunnen met eigen kracht het socialisme opbouwen; maar zij staan steeds bloot aan de mogelijkheid van aanvallen van buiten — een dreiging, die thans opnieuw door de politiek van zulke staten als Duitsland, Polen en Japan de ernstigste vormen aanneemt. Dit gevaar voor de groei van het socialisme zal slechts verdwijnen, indien de arbeidersklasse minstens in eenige der belangrijkste kapitalistische landen heeft overwonnen. Het internationalisme is een wezenlijk bestanddeel van de communistische politiek, in alle landen.- Niet zonder reden legt de Communistische Partij van de Sowjet- Unie daarop juist in de huidige situatie de nadruk. In deze geest moet men de woorden verstaan, waarmee Stalin zijn referaat op het 17e partijcongres in Januari 1934 besloot: „De arbeidersklasse van de Sowjet-Unie is niet alleen daardoor sterk, omdat zij een in de strijd beproefde Leninistische partij bezit. Zij is verder niet slechts daarom sterk, omdat zij de steun van de millioenen-massaas der werkende boeren heeft. Zij is ook daarom sterk, omdat het wereld-proletariaat haar ondersteunt en helpt. De arbeidersklasse van de Sowjet-Unie is een deel van het wereldproletariaat, zijn voorhoede, en onze republiek is het kind van het wereld-proletariaat.... De arbeiders in het Westen zeggen, dat de arbeidersklasse van de Sowjet-Unie de stoottroep van het wereldproletariaat is. Dat is zeer goed. Dat betekent dat het wereldproletariaat bereid is de arbeidersklasse van de Sowjet-Unie ook verder naar kracht en mogelijkheid te ondersteunen. Maar dat legt ook ons ernstige verplichtingen op. Dat betekent dat wij door ons werk de eere naam van de stoottroep van de proletariërs van alle landen moeten rechtvaardigen. Dat verplicht ons om beter te werken en beter te strijden voor de definitieve overwinning van het socialisme in ons land, voor de overwinning van het socialisme in alle landen.

Daaruit trekken wij de conclusie: Tot het eind toe trouw te zijn aan de zaak van het proletarische Internationalisme, aan de zaak

van het broederlijke bondgenootschap van de proletariërs van alle landen!"

IV. Hei program van hei communisme.

Doel en beweging.

Marx verdedigde zich eens lachend tegen de critici, die hem verweten dat hij geen „recepten voor de gaarkeuken van de toekomst" gaf. Dat woord was gericht tegen de navolgers van het utopische socialisme, die van hem een nauwkeurig bestek van de „toekomst-maatschappij" verlangden, met uitwerking van alle details. Zulke fantasieën zijn natuurlijk geheel in strijd met de groote historische zin van het Marxisme.

Maar men moet het woord van de „gaarkeuken der toekomst" niet verkeerd verstaan. Marx en Engels waren vër verwijderd van de zonderlinge wijsheid, voor welke „de beweging alles is," en „het doel niets." Beweging en doel vormen in het Marxisme een onverbreekelijke dialektische eenheid. En al dachten de scheppers van het Marxisme er niet aan, naar eigen smaak en willekeur aan de toekomstige socialistische samenleving regels en wetten voor te schrijven, zij vormden zich een volkomen duidelijk begrip van het wezen van het socialisme. Het socialisme is voor hen geen „heilstaat," om de, al of niet in ernst gebruikte term van zijn vijanden te gebruiken. Het socialisme is in het geheel geen „staat", geen onveranderlijke toestand; naar Marxistische opvatting is het de maatschappij-formatie, die op het kapitalisme volgt en dus evenals het kapitalisme, ook zelf een ontwikkeling, waarvan slechts de algemeene lijnen van te voren kenbaar zijn.

Daarbij is het ontwikkelingsbegrip van het Marxisme zeer verschillend van de geleidelijke evolutie, de onmerkbaar groei of de liberale „vooruitgang". Volgens het dialektische begrip gaat de ontwikkeling langs de weg van de strijd der tegendeelen; de geleidelijkheid wordt op bepaald punten telkens onderbroken door „sprongen", in de natuur, en revoluties in de maatschappij. Dat geldt ook en in het bijzonder voor het ontstaan en de ontwikkeling van het socialisme.

Socialisme en persoonlijkheid.

Reeds in het „Communistische Manifest” vinden wij die in haar eenvoud klassieke definitie: „In de plaats van de oude burgerlijke maatschappij met haar klassen en klassentegenstellingen treedt een associatie, waarin de vrije ontwikkeling van iedereen de voorwaarde is voor de vrije ontwikkeling van allen”. Dat is tegelijk een antwoord aan het koppige vooroordeel, alsof het Marxisme de vijand zou zijn van de individueele persoonlijkheid. Het socialisme is die maatschappijvorm, die de vrije ontwikkeling van elke persoonlijkheid tot voorwaarde van haar vollen groei heeft. Men kan hieraan toevoegen, dat de socialistische arbeidersbeweging en de proletarische revolutie karakters hebben voortgebracht van een grootheid, zuiverheid en veelzijdigheid als de eeuwen van burgerlijke revolutie niet kenden; men vergelijkte toch eens mannen als Marx en Lenin met de leiders, ten deele korrump en ten deele bekrompen, van de Fransche revolutie!

Het uitvoerigst spreekt Marx over de ontwikkelingsvormen van het socialisme in 1875, in zijn kritiek op het program van de Duitsche sociaal-demokratie. Dat is een van zijn geniaalste geschriften.

Socialisme en gelijkheid.

Marx schildert hier het stadium van de socialistische maatschappij :

„Waarmee wij het hier te doen hebben, dat is een communistische maatschappij, niet zooals zij zich op haar eigen grondslag ontwikkeld heeft maar omgekeerd, zooals zij zoo juist uit de kapitalistische maatschappij te voorschijn komt; die dus in elk opzicht, economisch, zedelijk, geestelijk nog behept is met de moedervlekken van de oude maatschappij, uit wier schoot zij voortkomt. In overeenstemming daarmee krijgt de individueele producent na den aftrek (n.l. voor vervanging en uitbreiding der produktiemiddelen, reservefonds, kosten van beheer enz.) nauwkeurig terug wat hij de maatschappij geeft. Wat hij haar gegeven heeft is zijn individueele hoeveelheid arbeid. ... Hij krijgt van de maatschappij een aanwijzing dat hij zoo en zooveel arbeid heeft geleverd (na aftrek van zijn arbeid voor het gemeenschappelijke fonds) en ontnemt met deze aanwijzing aan de maatschappelijke voorraad van kon-

sumptiemiddelen zulk een hoeveelheid, die evenveel arbeid kost.

Hier heerscht klaarblijkelijk hetzelfde principe, dat de warenruil regelt, voorzoover deze ruil van gelijkwaardige zaken is. Inhoud en vorm zijn veranderd, omdat onder de veranderde omstandigheden niemand iets geven kan, behalve zijn arbeid, en omdat anderzijds niets in het eigendom van de individuen kan overgaan, behalve individueele consumptie- middelen. Maar wat de verdeling van die konsumptiemid- delen onder de individueele producenten betreft, heerscht hetzelfde principe als bij de ruil van waren -equivalenten, er wordt een gelijke hoeveelheid arbeid in de eene vorm geruild tegen een gelijke hoeveelheid arbeid in een andere vorm.

Het g e l i j k e recht is hier dus nog steeds in beginsel — het burgerlijke recht, hoewel beginsel en praktijk elkaar niet meer in de haren liggen, terwijl de ruil van equivalenten bij de warenruil slechts in door s.n ede bestaat, niet voor het individueele geval.

Ondanks deze vooruitgang is dit g e l i j k e recht nog steeds met een burgerlijke beperktheid behept. Het recht van de producenten is evenredig aan hun arbeidslevering; de gelijkheid bestaat daarin, dat gemeten wordt aan een g e l i j k e maatstaf, de arbeid.

Doch de een is fysiek of geestelijk sterker dan de ander, levert dus in de zelfde tijd meer arbeid, of kan gedurende langere tijd werken; en om tot maat te dienen, moet de arbeid naar tijd-duur of intensiteit bepaald zijn, anders houdt hij op maatstaf te zijn. Het g e l i j k e recht is ongelijk recht voor ongelijke arbeid.... Het is dus een recht van de ongel ij kheid naar zijn inhoud, zooals al le recht. Het recht kan naar zijn natuur slechts bestaan in de toepassing van een gelijke maatstaf; maar de ongelijke individuen (en zij zouden niet verschillende individuen zijn als zij niet ongelijk waren) zijn slechts aan dezelfde maatstaf te meten, voorzoover men hen onder een gelijk gezichtspunt beschouwt en verder niets in hen ziet, van al het andere afziet, het gegeven geval ze alleen als arbeiders beschouwt en verder niets in hen ziet, van al het andere afziet. Verder: de eene arbeider is getrouwd, de andere niet; de een heeft meer kinderen dan de andere enz. enz. Bij gelijke arbeidsprestatie en derhalve gelijk aandeel aan het maatschappelijke konsumptiefonds krijgt dus de een in feite meer **60**

dan de ander, is de een rijker dan de ander, enz. Om al deze misstanden te vermijden, zou het recht inplaats van gelijk, ongelijk moeten zijn.

Maar deze misstanden zijn onvermijdelijk in de eerste phase van de kommunistische maatschappij, zooals zij zoo- even na lange geboorte-weeën uit de kapitalistische maatschappij voortgekomen is. Het recht kan nooit hooger zijn dan de economische formatie en de daardoor bepaalde ontwikkeling van de kuituur der maatschappij.

In een hoogere phase van de kommunistische maatschappij nadat de knechtende ondergeschiktheid van de individuen onder de deeling van de arbeid, en daarmee ook de tegenstelling van geestelijke en lichamelijke arbeid verdwenen is; nadat de arbeid niet slechts middel tot leven, maar zelf de eerste levensbehoefte geworden is; nadat met de alzijdige ontwikkeling der individuen ook de produktie- krachten gegroeid zijn en alle bronnen van de gemeenschappelijke rijkdom voller bloeien — eerst dan kan de nauwe horizon van het burgerlijke recht geheel worden overschreden en kan de maatschappij op haar vaan schrijven: Ieder naar zijn bekwaamheden, aan ieder naar zijn behoeften!'

In overeenstemming hiermee noemen wij het eerste stadium van de kommunistische maatschappij, zooals zij uit de kapitalistische te voorschijn komt, de „socialistische" en gebruiken het woord „kommunistisch" in het bijzonder voor die samenleving, als zij zich op haar eigen grondslag ten volle ontwikkeld heeft. Karl Marx duidt in de geciteerde woorden aan, welke beteekenis de eisch of het ideaal van gelijkheid voor het socialisme heeft. Daar een even hardnekkige als boosaardige verdachtmaking juist op dit punt aan het socialisme de ongerijmdste opvattingen in de schoenen schuift, is het goed op te merken, dat de ervaring van de Sowjetunie, waar het fundament van het socialisme thans onaantastbaar is gelegd, de leer van het Marxisme ook op dit punt volkomen bevestigt. Het zal niet overbodig zijn de woorden, die Stalin hieraan in zijn referaat op het 17e congres in Januari 1934 heeft gewijd en die de ervaring van de revolutie samenvatten, aan te halen: „Onder gelijkheid verstaat het Marxisme niet de gelijkmakerij op het gebied van de persoonlijke behoeften en levensgewoonten, maar de vernietiging van de klassen, d.w.z. A. de gelijke bevrijding van alle werkers van de uitbuiting, nadat de kapitalisten omvergeworpen en onteigend zijn; B. de voor allen gelijke opheffing van de partikuliere

eigendom op de produktiemiddelen, nadat zij zijn overgegeven in de eigendom van de geheele maatschappij; C. de gelijke verplichting voor allen om te werken naar bekwaamheid en het gelijke recht van alle werkers om hiervoor te ontvangen naar hun arbeid (socialistische maatschappij). D. de gelijke verplichting van allen om te werken naar bekwaamheid en het gelijke recht van alle werkers om daarvoor te ontvangen naar hun behoeften (kommunistische maatschappij). Daarbij gaat het Marxisme ervan uit, dat de smaken en behoeften van de mensen niet dezelfde, en niet gelijk naar hoeveelheid en hoedanigheid zijn, noch in de periode van het socialisme, noch in de periode van het kommunisme.... Hieruit de konklusie te trekken, dat het socialisme de gelijkmakerij eischt, de gelijkmaking of nivelleering van de behoeften van de leden der maatschappij, de nivelleering van hun smaak of persoonlijk leven — dat volgens het Marxisme allen in dezelfde kleeren moeten rondloopen en dezelfde spijzen eten, en evenveel daarvan — dit te doen beteekent, platheden te zeggen en het Marxisme te belasteren/

Socialisme en vrijheid.

Het socialisme is in onze tijd geen droom en geen verwachting meer; het is reeds een feit. De Russische Revolutie, de ontwikkeling van de Sowjetunie, hebben ons begrip van het socialisme ontzaggelijk verrijkt. In de laatste jaren heeft de ontwikkeling van Sowjetgebieden in China hier een nieuwe en niet minder belangrijke ervaring aan toegevoegd — ook al begrijpen de burgerlijke deskundigen dit thans even weinig, als zij in 1918 de beteekenis van het bolsjewisme verstonden. De sowjetrevolutie in China — deze eigenaardige vorm van de revolutionair-demokratische diktatuur der arbeiders en boeren — geeft aan de koloniale wereld het voorbeeld hoe het in het huidige tijdperk reeds mogelijk is, uit primitief-vóórkapitalistische verhoudingen tot het socialisme te komen, zonder een langdurig tijdperk van kapitalistische ontwikkeling te doorleven.

De historie heeft de Marxistische theorie over het socialisme en over de weg naar het socialisme bevestigd. Hiernaar handelde de Russische arbeidersklasse, en daarom kon zij overwinnen. Waar de arbeidersklasse de weg volgde, die de reformistische leer van de geleidelijke en vreedzame ont- 62

wikkeling haar weeg, heeft zij op den duur niets dan nederlagen en teleurstellingen geogost en ziet zij zich door het fascisme bedreigd.

De diktatuur van het proletariaat is volgens de Marxistische theorie al geen staat meer in den eigenlijken zin; het is zulk een staat, die de voorwaarden voor het afsterven of Inslapen van elke staatsmacht voorbereidt. Maar ook deze ontwikkeling voltrekt zich niet eenvoudig of rechtlijnig, maar dialektisch. „Het afsterven van de staat gaat niet langs het verzwakken van de staatsmacht, maar door haar maximale versterking, die noodzakelijk is om de overblijfsels van de stervende klassen definitief te vernietigen en om de verdediging tegen de kapitalistische omsingeling te organiseren, die nog lang niet is vernietigd en ook niet spoedig zal worden vernietigd." (Stalin, rede op 7 Januari 1933). „Een sterke en machtige diktatuur van het proletariaat, ziedaar wat wij noodig hebben," zoo luidt zijn conclusie. Noodig om de grondslagen te leggen voor zulk een ontwikkeling van de produktiekrachten en van de kuituur, die eenmaal het bestaan van elk onderdrukkings- en dwangapparaat overbodig zullen maken.

Hiermee zijn wij genaderd tot de verhouding tusschen socialisme en vrijheid, zooals het Marxisme die opvat. Natuurlijk is het begrip „vrijheid" voor de wereldbeschouwing van het Marxisme van de grootste beteekenis. Het beschouwt de vrijheid niet als de ongebondenheid en willekeur van het individu, maar als de vrijheid van de maatschappij, en wel in tweeërlei opzicht. Vrijheid ten opzichte van de natuur — kennis van haar wetten, beheersching van haar krachten, en daardoor zulk een groei van de produktieve krachten, als voor een ongebreidelde ontwikkeling van alle menschenlijke vermogens noodig is. Vrijheid ook doordat de maatschappij haar eigen bestaansvoorwaarden en wetten kent en beheerscht, vervanging van de anarchie van de warenproduktie door de socialistische planmatigheid; opheffing van de klassenscheiding en klassentegenstelling, vrijheid van elke uitbuiting. Zulk een vrije maatschappij maakt eerst „de vrije ontwikkeling van elke persoonlijkheid" mogelijk, en rechtvaardigt de stoute woorden van Engels in zijn polemieek tegen Dühring: (blz. 305):

„Met de inbezitneming van de produktiemiddelen door de maatschappij is de warenproduktie opgeheven en daarmee de heerschappij van het produkt over de producent. De anar-

chie binnen de maatschappelijke produktie wordt vervangen door planmatige, bewuste organisatie. De strijd om het individuele bestaan houdt op. Daarmee eerst scheidt de mensch, in zekeren zin, definitief uit het dierenrijk en treedt hij uit dierlijke bestaansvoorwaarden in werkelijk menselijke. De kring van levensvoorwaarden, die den mensch totnu toe beheerschte, treedt thans onder de heerschappij en de controle der menschen, die nu voor het eerst bewuste, werkelijke heerschers over de natuur worden, omdat en naarmate zij hun eigen vermaatschappelijking beheerschen.... Eerst van dat oogenblik zullen de menschen hun geschiedenis in vol bewustzijn zelf maken, eerst dan zullen de maatschappelijke oorzaken die zij in beweging stellen, overwegend en in steeds toenemende mate ook de door hen gewilde werkingen uitoefenen. Het is de sprong van de menscheid uit het rijk van de noodzakelijkheid naar het rijk van de vrijheid.

Deze wereldbevrijdende daad te voltrekken — dat is de historische roeping van het moderne proletariaat."

V. Vragen van taktiek.

Het is onmogelijk in zulk een beknopte ruimte als ons ter beschikking staat, de taktiek van de communistische partijen — dat is de toepassing van haar beginselen in de loop van de politieke strijd — in haar historische ontwikkeling te schetsen.

Wij willen alleen een en ander zeggen over de taktiek in de huidige historische situatie, aan de hand van een enkel voorbeeld.

Deze taktiek, in hoofdlijnen vastgesteld op het Zevende Wereldcongres van de Communistische Internationale in Juli-Augustus 1935 heeft haar uitgangspunt in de feitelijke verhoudingen, die in onderling samenhang de internationale situatie bepalen.

•
[•'

Het gewichtigste van deze feiten is de definitieve overwinning van het socialisme in de Sowjet-Unie. In de kapitalistische wereld zien wij de economische crisis, die in 1929 begon en nog steeds niet geëindigd is — verreweg de grootste crisis in de geschiedenis van het kapitalisme.

c

v

H

Ij

i'

heerschende klasse, gebruik makende van de verzwakking van het proletariaat door de massale werkloosheid, overal de fascistische beweging begunstigd; de vestiging van de fascistische dictatuur in het bijzonder in Duitschland, heeft weer de driestheid van de fascistische partijen en het gevaar voor nieuwe oorlogen allerwege vergroot.

Tegen deze fascistische dreiging ontwikkelt zich een machtige anti-fascistische beweging, waarvoor de Fransche arbeidersklasse, als leidster van den strijd der volksmassaas tot nog toe het beste voorbeeld heeft gegeven.

De meest dringende taak van de arbeidersklasse in de gegeven historische situatie is, te voorkomen, dat het fascisme overwint, in de landen waar het de macht nog niet kon grijpen en de fascistische dictatuur de nederlaag toe te brengen, daar waar zij zich reeds heeft weten te vestigen. Hiertoe is de eenheid van actie der arbeidersklasse noodzakelijk als kern en leidende kracht van het „Volksfront“, tegen het fascisme. Dit Volksfront kan en moet zich uitstrekken tot alle tegenstanders van het fascisme, die in de kleinburgerlijke klassen en organisaties daaronder begrepen.

De economische verhoudingen in het tijdperk van de algemeene crisis van het kapitalisme maken het de heersende klasse onmogelijk de politiek van het begunstigen eener arbeidersdictatie in dezelfde vormen en even groote omvang te voeren, als in het begin van het imperialistisch tijdperk. Geeft dit de mogelijkheid tot een politieke hereeniging van de arbeidersklasse, dan maakt het gevaar van fascisme en oorlog deze hereeniging noodzakelijk.

En de eerste stap daartoe is noodzakelijkerwijze de gemeenschappelijke actie voor gemeenschappelijke belangen.

Hoe past de Communistische partij van Nederland deze tactiek in de gegeven concrete omstandigheden toe?

Ook hier moeten wij van een bespreking, zelfs van de gewichtigste taktische vraagstukken afzien en ons tot een van die vragen beperken, namelijk de houding van de C.P.N. ten aanzien van het „Plan van don Arbeid“ van N.V.V. en S.D.A.P., die als een toetsteen kan dienen.

Het „Plan van de Arbeid“.

Dit „Plan van de Arbeid“ is in de eerste plaats neergelegd in het Rapport van een, met dit doel door S.D.A.P. en N.V.V. 5

benoemde commissie. Maar het „Plan van de Arbeid" be- teekent nog iets anders en iets meer dan dit interessante, hoewel lijvige boekdeel.

Uit het rapport van genoemde commissie hebben S.D.A.P. en N.V.V. bepaalde politieke conclusies getrokken, neergelegd in een Plan-Resolutie en aanvaard op een congres in October 1935.

Voorts is hieraan verbonden een massa-campagne, die onder de arbeidersklasse bepaalde indrukken en verwachtingen heelt gewekt, terwijl nog van het meeste belang is, wat de arbeidersklasse zelf van het „Plan van den Arbeid" denkt en.... wat zij er van zal maken.

De Communistische Partij kan zich dus niet beperken tot een beoordeeling van de theoriën, die in het rapport zijn uiteengezet. Het gaat niet alleen hierom, of wij de opvattingen van Ingenieur Vos en de berekeningen van Prof. Tinbergen juist achten. Het gaat er ook om, welke houding men inneemt ten opzichte van de praktische gevoelens, wenschen en acties van bredere massaas, die door het „Plan" en alles wat daarmee samenhangt, gewekt kunnen worden.

De voornaamste practische conclusie, door S.D.A.P. en N.V.V. uit het „Plan" getrokken is vervat in de paragraaf A. van de Plan-Resolutie, over Crisisbestrijding. Deze luidt:

„Werkverruiming op groote schaal door de uitvoering van nuttige openbare werken; krotopruijing en volkswoningbouw; uitvoering van uitgestelde onderhoudswerken; verbetering van het industriele apparaat en de verkeersmiddelen; vernieuwing van de handelsvloot.

De uitvoering van openbare werken geschiedt op normale arbeidsvoorwaarden behoudens, zooveel mogelijk verkorting van den wekelijkschen arbeidsduur tot 40 uren.

Verlaging van vaste lasten, zooals huren, pachten en hypothecken.

Verdere vermindering van de werkloosheid door volledige uitvoering van de Arbeitswet en door verkorting van den arbeidsduur in de daarvoor geschikte bedrijven; door verhooging van den leerplichtigen leeftijd en vervroegde pensionering, daar waar een behoorlijk pensioen verzekerd is."

Voor het uitvoeren van deze werken wil het „Plan" lee-

ningen uitgeven tot een bedrag van f 200.000.000 per Jaar

gedurende drie jaar.

Het is duidelijk, dat het niet noodig is, alle andere theoriën van de commissie van deskundigen te deelen om deze paragraaf (practisch de belangrijkste van de resolutie) goed te keuren.

De C.P.N. aanvaardt dit program tot werkverruiming en vermindering der werkloosheid dan ook en is bereid er aan mede te werken, — zonder daarmee het recht prijs te geven in de loop van den tijd nog verder strekkende eischen tot uitvoering van groote werken te stellen.

Voorbehoud is alleen noodig ten opzichte van de mogelijkheid, die hier wordt opengelaten, tot invoering van de 40-uren-week met gedeeltelijke loonkorting. Het zal zaak zijn van de arbeidersklasse zelf, onder leiding van haar strijdorganisaties de vakverenigingen, om naarmate haar krachten en strijdvaardigheid toenemen de 40-uren-week zonder loonderving te veroveren.

De C.P.N. biedt dus de sociaal-democratische organisaties aan te samen voor de verwerkelijking van deze eischen op te treden. Zij neemt de reformistische leiders, die een actie tegen de werkloosheid en tot verhooging van het algemeen welvaartspeil beloven, bij hun woord. Daarbij spreekt het vanzelf, dat de eerste voorwaarde tot verhooging van de welvaart is, dat arbeidsloon en werkloozesteun niet verder dalen, zoo dat de actie voor het „Plan van den Arbeid" noodzakelijk meebrengt, dat de eensgezinde arbeidersklasse de krachtigsten strijd moet voeren tegen elke nieuwe aanval op het loon, den steun, en in het algemeen op het levenspeil van de werkende massaas. Het „Plan van den Arbeid" kan en mag nooit een wissel op de eeuwigheid zijn, het mag geen uitstel van de noodzakelijke dagelijksche actie tot afweer van dergelijke aanvallen verontschuldigen.

Naast dit werkverruimingsprogram behelst het „Plan" nog een reeks van verderstreckende hervormingen, waarbij de reformistische theorie van de geleidelijke ontwikkeling van kapitalisme naar socialisme meer direct betrokken is.

Hierbij valt op te merken, dat de opzet van het „Plan van den Arbeid", het eerst uitgewerkt door de Belgische socialist Hendrik de Man, in zijn uiterlijke vormen, een navolging van het Russische voorbeeld is. Hier is in den vorm het vijf-jaren- plan nagebootst, onder de belofte de maatschappelijke toestand ingrijpend te veranderen, doch.... zonder revoluties!

↳• diverse plannen, die in verschillende landen door reformistische leiders zijn opgesteld hebben tegelijk ten doel het aanzien der sociaal-democratische politiek, dat door de verpletterende nederlaag in Duitsland, Oostenrijk en andere landen geducht geleden heeft, te herstellen en haar program te hernieuwen. In hun praktische voorstellen volgen zij dikwijls de geheel burgerlijke crisis politiek van President Roosevelt, of die van de Zweedsche sociaal-democratische regeering.

Het Nederlandsche „Plan van den Arbeid" is bekrompener in zijn opzet dan bijvoorbeeld het Belgische; zoo is de socialisatie van gewichtige bedrijven, de onteigening daarvan om ze aan kapitalistisch bezit en beheer te onttrekken, een eisch, die van vroegere sociaal-democratische programs het middelpunt vormde, uit het „Plan van den Arbeid" volkomen verdwenen.

Het gevolg is, dat dit plan een radicale hervorming van de maatschappij in anti-kapitalistische zin in uitzicht stelt, niet alleen zonder revolutie, maar zelfs zonder dat de kapitalistische klasse de eigendom van de productie-middelen verliest

.Welke zijn de hervormingen, die het plan voorstelt?

„Ordering".

Zij vinden in hoofdzaak hun uitdrukking in zulke leuzen als: ordening, bestaanszekerheid, bestrijding van het crisisgevaar en verhooging van het algemeene welvaartspeil.

Deze leuzen geven uitdrukking aan bepaalde verlangens die in het bijzonder door de langjarige crisis bij de massa's zijn gewekt, bij hen vooral die voor kort nog vreemd stonden tegenover het politieke leven.

Deze verlangens naar een grootere bestaanszekerheid in plaats van de fnuikende crisis-werkeloosheid — naar een geordende maatschappij in plaats van de tegenwoordige chaos — naar grootere welvaart in plaats van de steeds toenemende ellende — zijn volkomen begrijpelijk en gerechtvaardigd.

Maar de leuzen waarin politieke onervarenheid ze kleedt, en die het „Plan van den Arbeid" overneemt, zijn zeer algemeen, zeer vaag, en kunnen daarom leiden tot dubbelzinnigheid en misbruik.

Het is reeds gebleken, dat zulke leuzen als „ordering" door **68**

vele tegenstanders van het socialisme en zelfs door zijn ergste vijanden, de fascistten, misbruikt kunnen worden, juist wegens de vaagheid van dergelijke begrippen.

Het gaat er dus niet om, deze leuzen te verwerpen of te bestrijden, maar ze te verhelderen en een concrete inhoud te geven, alsmede de voorwaaiden voor hun verwerkelijking aan te wijzen.

De gedachte aan „ordening" stuit al dadelijk op de hinderpaal, dat het kapitalistische stelsel zelf een groote mate van anarchie tot onvermijdelijk gevolg heeft. Kapitalisme beteekent privaatbezit van de produktie-middelen en dit maakt reeds een werkelijke controle, zonder kans op ontduiking, tot een onmogelijkheid, zooals bijv. de pogingen tot „ordening" van den landbouw eiken dag opnieuw bewijzen.

Kapitalisme beteekent konkurrentie en dus strijd, verspilling, zakengeheimen en wanorde.

Wel brengt het laatste tijdperk van het kapitalisme de opkomst van monopolies, maar wij hebben gezien, dat deze monopolies de concurrentiestrijd niet opheffen, doch integendeel verscherpen en ten zeerste compliceeren.

Voeg daarbij de internationale concurrentie in den vorm van een handelsoorlog, die voor geen nationale ordening wijkt; voeg daarbij het gevaar voor oorlogen, de bewapeningswedloop, het streven naar autarkie, en het is duidelijk dat in het kapitalisme, vooral gedurende het tijdperk van zijn algemeene crisis, van een werkelijk geordende maatschappij geen sprake kan zijn.

Dat sluit de mogelijkheid niet uit, dat zekere regelingen of hervormingen voor bedrijfstakken, die in bijzondere mate onder de algemeene wanorde te lijden hebben, een bepaalde verlichting kunnen brengen — al kan de draagwijdte van zulke maatregelen onder deze maatschappelijke omstandigheden, nooit anders dan beperkt zijn. Dat neemt niet weg, dat de communisten dergelijke maatregelen zullen steunen en er zelf het initiatief toe nemen.

Het woord „ordening" op zich zelf, zegt evenwel niets. Ordening op welke wijze en ten voordeele van wien — daar komt het op aan. Elk voorstel dat onder het etiket „ordening" wordt opgediend, moet dus concreet en nauwgezet naar zijn eigen verdiensten worden onderzocht. Om daarbij een misbruik van reactionaire of fascistische zijde te voorkomen, moeten in ieder geval de volgende punten in het oog gehouden worden:

- a. het voorstel mag er niet toe leiden de totaal-werkeloos- heid te vergrooten.
- b. het mag de groote kapitalisten niet bevoordeelen ten koste van middenstanders of kleine luyden.
- c. het mag geen subsidies of steun verleenen ten koste van de bezitlooze massa. Indien steun onmisbaar is, dan moet deze gedragen worden door de groote bezitters, en in de eerste plaats ten goede komen aan de massa der kleine producenten.
- d. het mag niet leiden tot een monopolistische opdrijving der prijzen ten nadeele van de verbruikers.
- e. de regelingen mogen de vrijheid van de arbeidersklasse tot het voeren van den klassenstrijd niet door gedwongen arbitrage e.d. belemmeren.

Het is duidelijk, dat voorstellen, die onder de leus van „ordering" uit de opgesomde voorwaarden in strijd zijn, op zakelijke gronden krachtig moeten worden bestreden.

Terwijl het dus noodig is, ook op dit gebied de mogelijkheid van gedeeltelijke verbeteringen onder het oog te zien, moet men tegelijk duidelijk zeggen, dat het kapitalistische stelsel zelf noodzakelijker wijze telkens opnieuw de wanorde voortbrengt en elke regeling verstoort.

Dat beteekent geenszins, dat de eisch van een geordende maatschappij op zichzelf verkeerd is; doch het wil zeggen, dat deze eisch, juist ooaevat en ernstig nagestreefd, over zich heen wijst, en dat het verlangen naar „ordering" ten slotte den stoot moet geven tot den strijd tot vernietiging van het kapitalistische stelsel zelf, dat onvermijdelijk de ergste wanorde voortbrengt en met een werkelijk geordende toestand, in het belang van de groote massa, onvereinigbaar is.

De strijd tegen de crisis.

Nemen wij een andere leidende gedachte van de opstellers van het „Rapport", de „tempering van de conjunctuurschommelingen". Het is bijna overbodig erop te wijzen, dat de conjunctuur en de crisis een bij uitstek internationaal karakter dragen, zoodat voor een klein land als Nederland, dat bovendien in de sterkste mate van het internationaal verkeer afhankelijk is, de mogelijkheden op dit stuk al bijzonder gering zijn.

Zien wij naar de middelen, die het „Rapport" wil aan-

wenden om de crisis te voorkomen. Op bl. 93 vindt men bijv. het voorstel om in tijden van hoogconjunctuur belangrijke bedragen aan de circulatie te onttrekken. Dit moet o.a. gebeuren door een bedrijfsbelasting waarvan de opbrengst op bepaalde wijze, bijv. in bankbiljetten, moet worden gedeponneerd bij de Centrale Bank. Het komt dus hierop neer, dat men in tijden van hoogconjunctuur aan de kapitalisten die dan juist koortsachtig hun zaken en bedrijven uitbreiden, een deel van hun bedrijfskapitaal afneemt teneinde dit renteloos bij de Centrale Bank te laten liggen. Wie meent, dat dit mogelijk is zonder een conflict in de scherpste vormen die denkbaar zijn te ontketenen, die weet weinig van de natuur van het kapitalisme en nog minder van de natuur van de kapitalisten.

„Als de winst stijgt wordt het kapitaal dapper. Bij 10% zekere winst kan men het overal aanwenden. Bij 20% wordt het levendig; bij 50% bepaald roekeloos, voor 100% stampet het alle menselijke wetten onder den voet; 300% en er bestaat geen misdaad, die het niet riskeert zelfs op gevaar van de galg.”

Dat is nog even waar als voor zeventig jaar, toen Karl Marx het citeerde. In tijden van depressie en lage winsten hebben de kapitalisten er niets tegen, subsidies van den staat te ontvangen al was het ook onder de naam van „crisis- bestrijding” of „werkverschaffing”, maar men moet de gansche argeloosheid van een ingenieur of een wiskundige bezitten om aan te nemen, dat diezelfde kapitalisten in tijden van hoogconjunctuur, als elke gulden kapitaalbelegging hooge winsten belooft, zullen toelaten, dat een deel van dat kapitaal wordt lamgelegd, zonder tegen zulke maatregelen met de uiterste middelen van laster, demagogie en geweld den strijd te voeren.

Daar komt bij, dat het voorgestelde middel ook volstrekt niet toereikend is tot bestrijding van het crisisgevaar. De over- productie-crisis hangt ten nauwste samen met het wezen van de kapitalistische maatschappij. Dat is een maatschappij die zonder plan produceert, waardoor de juiste verhoudingen tusschen de productietakken telkens worden verbroken; waar de eene klasse de andere uitbuit en de armoede van de eenen de voorwaarde voor den rijkdom der anderen is, met het gevolg dat de koopkracht van de massa steeds op een laag peil blijft. Het is een maatschappij waar de kapitalisten door de concurrentie gedwongen worden de produktie uit

te breiden en tegelijk de massa van de verbruikers zoo kort te houden, dat zij onmogelijk een voldoende koopkracht kunnen ontwikkelen om de stijgende toevloed van verbruiks- goederen op te nemen. Om deze en vele andere redenen zijn periodieke crisissen onafscheidelijk van het kapitalisme en kunnen alle, binnen het kapitalistische kader voorgestelde maatregelen op zijn best een zekere verlichting van de uitwerking en gevolgen der crisis meebrengen.

Daarmee is volstrekt niet gezegd, dat wij ons niet ten doel moeten stellen, het crisis-gevaar te bestrijden.

Nadat de massa's nu al meer dan zes jaar geleden hebben onder de verwoestingen, door de crisis veroorzaakt, is het even begrijpelijk als juist, dat zulk een roep klinkt en weerklank vindt.

Maar de strijd tegen het crisis-gevaar moet, als hij met ernst gevoerd wordt, omslaan in den strijd tegen de kapitalistische productieverhoudingen zelf, die de crisis voortbrengen.

En zoo staat het ook met de „verhooging van het algemeene welvaartspeil" die het plan als doel noemt. Het voornaamste middel om op dit gebied gedeeltelijke successen te behalen is en blijft de vorming en versterking van een krachtige, aaneengesloten en strijdvaardige vakbeweging; doch over dien strijd tegen elke loonsverlaging spreekt het „Plan van den Arbeid" juist het minst, zooals in het algemeen de klassenstrijd in zijn concrete vormen in de gedachte van de plan-makers geen plaats vindt.

Maar hoe hoog men de beteekenis van dezen strijd ook aanslaat, men mag niet voorbijzien dat het kapitalisme in het tijdperk van zijn verval voortdurend nieuwe en ernstige gevaren voor een daling van het levenspeil meebrengt, en dat een waarlijk snelle, algemeene en duurzame stijging van de welvaart eerst het resultaat zal zijn van de opbouw van het socialisme.

Wij hebben gezien, dat de grootste fout in den theoretischen opzet van het rapport van de commissie uit N.V.V. en S.D.A.P. is, dat de opstellers geen rekening houden met de te verwachten tegenstand. Zij wanen te leven in een „gemeenschap" van gelijkgezinden, inplaats van in een maatschappij die door onverzoenlijke klassetegenstellingen verscheurd wordt.

Nogmaals, dat beteekent niet, dat de doelstellingen van het plan in hun algemeenheid onjuist zijn, maar het beteekent dat men bij het nastreven van dat doel en het kiezen van zijn *n*

middelen rekening dient te houden met dien tegenstand en dien klassenstrijd.

Dit bepaalt ook de wijze van uitvoering. Men kan voor **een** plan, dat zich tegen het kapitalisme richt, geen steun verwachten bij de kapitalisten zelf of bij organisaties die onder kapitalistische leiding staan. Eerste voorwaarde voor het nastreven van de doeleinden van het Plan is, de vereeniging van de arbeidersklasse tot eenheid van actie. Dit eerst zal de mogelijkheid openen om voor hetzelfde doel ook een groot aantal aanhangers te winnen onder den middenstand, de werkende boeren en intellectueelen, wat weer op zijn beurt moet leiden tot het sluiten van bondgenootschappen met verschillende kleinere burgerlijk-democratisch[©] organisaties en ook met zulke deelen van de groote burgerlijke partijen die zich onder den druk van de massa beweging van de overheersching van het financieel[©] kapitaal beginnen te bevrijden.

Het zal daarbij duidelijk zijn dat d[©] plan-beweging niet het sectarische karakter mag dragen van [©]en particuliere aangelegenheid ten voordeel[©] van een bepaalde politieke partij, (nog minder van een verkapt[©] verkiezings-campagnel) en dat aan medewerkende organisaties ook medezeggenschap verleend moet worden.

Het „Plan van de Arbeid” heeft voor de groote massa **deze** beteekenis, dat het uiting geeft aan bepaalde wenschen **en** [©]ischen, die in het nog onontwikkelde, primitieve politiek[©] bewustzijn van de massa, onder de druk van de crisis opkomen.

Men zou kunnen wenschen, dat dit bewustzijn helderder, deze [©]ischen minder vaag, meer ondubbelzinnig en verderstrekkend zouden zijn, in de richting van den strijd tegen het kapitalistische stelsel als geheel. Maar het is met wenschen niet gedaan.

Voor de verheldering van het bewustzijn en de radicalisee- ring van den wil is de eigen ervaring van de massaas noodig — ervaring, di[©] zij opdoen in en door den strijd zelf en voorgelicht door hun leidende voorhoede.

Waar het bewustzijn van de massaas nog onontwikkeld is, waar zij zich hun nooden en eischen nog in een primitieve en onvolmaakte vorm eigen maken, daar is het de taak van [©]en communistische partij — geenszins om zich bij dezen toestand aan t[©] passen, maar-wel om haar tot uitgangspunt te **kieszen? En waar zulk een beweging zich ontwikkelt, daar**

is de plaats van de communisten niet aan den kant, als negatieve critici van buiten af, maar midden erin, om haar tot het klare begrip van doel en middelen te verheffen. Dit verandert ook niet, indien zekere leiders er met alle middelen naar drijven, de communisten van de beweging der massaas uit te sluiten. In den strijd voor de doeleinden, die zij zichzelf stelt, ondersteunt de Communistische Partij tegelijk elke andere partij of organisatie, die geheel of ten deele, volkomen of onvolkomen in dezelfde richting gaat. Zij streeft ernaar met elke bondgenoot in de zaak van de bevrijding en het socialisme samen te gaan, ook al zou dit slechts een tijdelijke, wankele, op den duur niet betrouwbare bondgenoot zijn.

Wat is dus het „Plan van de Arbeid“?

Het is in zijn tegenwoordigen vorm geen stap naar het socialisme zooals de opstellers van het rapport zich voorstellen — behalve in dien zeer algemeenen zin, waarin men elke gedeeltelijke verbetering, elke loonsverhooging of verlagening van de werkloosheid een stap naar het socialisme zou kunnen noemen, in zooverre zij de arbeidersklasse beter in staat stellen voor het socialisme te strijden.

Het crisisprogram van het Plan vormt in zijn tegenwoordige formulering, een bescheiden, maar nuttige hervorming.

De actie voor die eischen kan dienen om verbetering te brengen in de situatie van de werker?, zij kan en moet tegelijk uitgroeien tot een meer radicale, zich revolutionaire doeleinden stellende beweging tegen het kapitalistische stelsel in zijn geheel.

Het plan zal zijn, wat den strijd van de massaas ervan zal maken.

Wij hebben hier juist aan dit voorbeeld de communistische tactiek uitgewerkt, omdat het „Plan van den Arbeid“ thans actueel is. Andere vragen zullen in andere situaties op den voorgrond treden maar de algemeene beginselen van de communistische tactiek zullen ook daarbij hun toepassing vinden. Beginselen waarvoor men het „Program van de Communistische Internationale“ en de besluiten van het Zevende Wereldcongres moet raadplegen, en onder de werken van Lenin, vooral zijn brochure over de „Kinderziekten van het Communisme“.

Deze beginselen schrijven voor, dat de communisten zich nooit sectarisch van de massaas en hun eischen mogen af- **74**

schelden en dat zij tevens elke gelegenheid moeten gebruiken om het bewustzijn en den strijdwil van de massa tot hogere ontwikkeling te brengen. Zoo vindt men het reeds uitgesproken in de woorden van het „Communistisch Manifest“, dat de communisten strijden voor het bereiken van de direct naastbijliggende doeleinden en belangen der arbeidersklasse, doch zonder afstand te doen van het recht, kritisch te staan tegen over frazen en illusies, en dat zij in de tegenwoordige beweging tegelijk de toekomst der beweging vertegenwoordigen.

INHOUDSOPGAVE.

	Blz.
1. Hei Marxisme en zijn ontwikkeling.....	5
Het Marxisme als wereldbeschouwing. — De dialectiek. — Het historisch materialisme. — De Marxistische economie. — Marx. •n Engels als politieke leiders.	
2. Het Imperialistische tijdperk en de wereld-revolutie	22
Het Imperialisme. — Het reformisme. — De Russische revolutie. — Staat en Revolutie.	
3. De Russische Revolutie en de Sowjet-Unie.....	39
De Februari-revolutie. — De October-revolutie. — De Nieuwe Economische Politiek. — Het Trotskisme. — De opbouw van het socialisme in de Sowjet-Unie. — Het le Vijfjarenplan.	
4. Het Program van het Communisme	58
Doel en beweging. — Socialisme en persoonlijkheid. — Socialisme en gelijkheid. — Socialisme en vrijheid.	
5. Vragen van taktiek	64

Het Plan van den Arbeid. — Ordening. — De strijd tegen de crisis.

Bij de uitgever van dit boekje verscheen o.a. in de Marxistische Bibliotheek:

Dwl 1:

HET COMMUNISTISCH MANIFEST

door MARX-ENGELS. 2e verbeterde druk met een groot aantal aantekeningen. Uit den inhoud; Voorreden van Marx-Engels. — Bourgeois en Proletariërs. — Proletariërs en Communisten. — Socialistische en Communistische literatuur. — Het conservatieve- of bourgeolf-socialisme.

25 cent

Deel 2:

BEGINSELEN VAN HET COMMUNISME,

door FRIEDRICH ENGELS. 2e verbeterde druk

Uit den Inhoud: Wat is Communisme? — Hoe is het Proletariaat ontstaan? — Waardoor onderscheidt zich het proletariaat van den slaaf? — Van wolken aard zal de nieuwe maatschappij zijn? — Zal het afschaffen van den privaten eigendom langs vreedzamen weg mogelijk zijn?

r-*

25 cent

Deel 3:

KARL MARX

door LENIN.

Uit den Inhoud: De leer van Marx. — Het wijsgeerige materialisme. — De materialistische geschiedenisopvatting. — De klassenstrijd. — De tactiek van den Proletarischen klassenstrijd. - De economische leer van Marx.

25 cent

Deel 4:

DE KINDERZIEKTE VAN HET COMMUNISME

(De Linksche strooming.)

door LENIN.

Uit den Inhoud: In welken zin kan men van de internationale beteekenls van de Russische revolutie spreken? — De voornaamste fasen in de geschiedenis van het Bolsjewisme. — Tegen welke vijanden in de arbeidersbeweging heeft het Bolsjewisme zich in den strijd ontwikkeld, gesterkt en gestaald? — Aanhangsel. — Aantekeningen.

45 cent

Deel 5:

STAAT EN REVOLUTIE

door LENIN, met als aanhangsel.* De Rede van Lenin over: DE STAAT (1919). Uit den Inhoud: De leer van het Marxisme over den staat en de taak van het Proletariaat in de revolutie. — De staat als product van de onverzoenlijkheid der klassentegeinstellingen. — De staat als werktuig tot uitbuiting van de onderdrukte klassen. — Het afsterven van den staat en de gewelddadige revolutie. — De overgang van het kapitalisme naar het Communisme. — De eerste fase van de Communistische maatschappij.

45 cent

. Deel 6:

OVER DE GRONDSLAGEN VAN HET LENINISME

door J. W. STALIN.

Uit den Inhoud: De historische wortels van het Leninisme. — De methode. — De theorie. — De diktaatur van het proletariaat. — Het Boerenvraagstuk.
— Het nationale vraagstuk. — Strategie en taktiek. — De Partij, — De stijl van hot werk.

40 cent

Deel 7:

DE ONTWIKKELING VAN HET SOCIALISME VAN UTOPIE TOT WETENSCHAP

door FRIEDRICH ENGELS.

Uit den inhoud: Het utopische socialisme. — Het dialektische materialisme. — De kapitalistische ontwikkeling.

40 cent

Deel 8:

DE PROLETARISCHE REVOLUTIE EN DE RENEGAAT KAUTSKY

door LENIN.

Uit den inhoud: Hoe Kautsky Marx in een doodgevoorn liberaal verandert. — Burgerlijke- en proletarische democratie. — Kan er gelijkheid bestaan tus- schen den uitgebuite en den uitbuiters? — De sovjets zouden niet tot staats- organisatie's mogen worden. — De konstituante en de Sovjet-Republiek. — De Sovjet-konstitutie. — Wat is internationalisme? — In het gevele komen bij de Bourgeoisie onder den schijn van „economische analyse“.

40 cent

Deel 9:

LOONARBEID EN KAPITAAL

door KARL MARX.

Uit den inhoud: Wat is het arbeidsloon? — Hoe wordt het vastgesteld? — Waardoor wordt de prijs van waren bestemd? — Hoe werkt de ontwikkeling van het productieve kapitaal op het arbeidsloon?

. 30 cent

Deel 10:

LOON, PRIJS EN WINST

door **KARL MARX**.

Uit den inhoud: Productie en loon. - Productleloon en winst. — Loon en geld. — Vraag en Aanbod. — Arbeidsloon en prijs.

30 cent

Deel 11:

EENIGE VRAAGSTUKKEN VAN HET LENINISME

door **J. W. STALIN**.

Uit den inhoud: De definitie van het Leninisme. — De hoofdzaak van het Leninisme. — Het vraagstuk van de permanente revolutie. — De Proletarische revolutie, en de diktatuur van het Proletariaat. — De partij en de arbeidersklasse in het systeem van de diktatuur van het proletariaat. — De strijd voor overwinning van den Socialistischen Opbouw.

30 cent

Deel 12:

OVER DE COMMUNE VAN PARIJS

door **LENIN**.

Uit den inhoud: Ter herinnering aan de Commune. — De lessen van de Commune. — De beoordeeling van de Commune door Karl Marx. — De Inleiding van Engels tot den „Burgeroorlog in Frankrijk" door Karl Marx. — De Parijsche Commune en de Sovjets. — Burgerlijke democratie en de diktatuur van het Proletariaat. — De Parijsche Commune en de Russische Revolutie.

30 cent

Deel 13:

KRITIEK OP HET PROGRAM VAN GOTHA

door **KARL MARX**.

Uit den inhoud: Kritiek op het program van Gotha. — Kantteekeningen bij het program van de Deutsche Arbeiderspartij. — Brieven van Marx en Engels over het Program van Gotha. — Engels. Voorwoord bij de Kritiek op het Program van Gotha. — Engels aan Kautsky 23 Februari 18911 — Lenin over de „Kritiek op het program van Gotha". — Program van de Deutsche Arbeiderspartij. — Ontwerp. — Aanteekeningen.

50 cent

Deel 14:

LUDWIG FEUERBACH EN HET EINDE VAN DE DUITSCHE KLASSIEKE FILOSOFIE

door **FRIEDRICH ENGELS**.

Uit den inhoud: Van Hegel tot Feuerbach. — Idealisme en Materialisme. — Feuerbach's godsdienst, filosofie en ethiek. — Het dialektisch Materialisme. — K. Marx, stellingen over Feuerbach.

25 cent

Dool 15:

HET IMPERIALISME ALS HOOGSTE STADIUM VAN HET KAPITALISME

door LENIN.

Uit den Inhoud: De Konoentratie van de Productie en de Monopolies. — De banken en hun nieuwe rol. — De uitvoer van het Kapitaal. — De ver- deelling van de wereld tusschen de verbonden van Kapitalisten. — De verdoelling van de wereld tusschen de groote mogendheden. — De koloniale bezittingen van de groote mogendheden. — De Imperialisme als bijzonder stadium van het kapitalisme. — Het parlsltlisme en de verrotting van het kapitalisme. — De kritiek van het Imperialisme. — De plaats van het Imperialisme In de geschiedenis.

Prijs 45 cent

Deel 16:

DE OORSPRONG VAN HET GEZIN, VAN HET PARTICULIERE EIGENDOM EN VOOR DE STAAT

door FRIEDRICH ENGELS.

Lenin heeft zich over dit werk als volgt uitgelaten: De oorsprong van het gezin het particuliere eigendom en de staat is een dor boeken van het moderne socialisme, waarvan men In ledere regel vertrouwen hebben kan, daar iedere regel niet zonder meer uitgesproken is, maar Is tot stand gekomen op grond van een buitengewoon diepgaand geschiedkundig en politiek mate* rlael.

Prijs / Ingenaaid 60 cent

gebonden f 1.25

Verkrijgbaar bij:

Uitgeverij „Pegasus"

Hemonystraa 5 - Amsierdam-Z. - Giro 173127

f 0.45